

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО

Факультет економіки та бізнесу
Кафедра «Економіки і бізнесу»
(назва кафедри)

Освітньо-професійна програма «Туризм»
Галузь знань 24 Сфера обслуговування
Спеціальність 242 Туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Лариса БОЛТЯНСЬКА
(підпис) *(ім'я та прізвище)*

« 21 » червня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
на тему

«ВПЛИВ КУЛЬТУРНОГО ОБМІНУ
НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ»

Здобувач вищої освіти:

_____
(підпис)

Юлія НАКАНЕЧНА
(ім'я та прізвище здобувача)

Керівник:

_____ *(підпис)*

к.е.н., доцент Валентина ДЕМКО
(учене звання, науковий ступінь, ім'я та прізвище)

Запоріжжя, 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРНОГО ОБМІНУ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ.....	9
1.1. Соціально-економічний зміст та роль культурного обміну в сучасній економіці	9
1.2. Взаємозв'язок культурного обміну та сталого туризму в умовах суспільних та економічних трансформацій.....	14
1.3. Методичні основи оцінювання ефективності реалізації сталого розвитку культурного туризму.....	18
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ КУЛЬТУРНОГО ОБМІНУ НА РІЗНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ.....	25
2.1. Аналіз збагачення туристичного досвіду України	25
2.2. Аналіз культурної спадщини України, її збереження та популяризація .	32
2.3. PEST-аналіз впливу культурного обміну на розвитк сталого туризму в Україні	38
Висновки до розділу 2	45
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОГО ОБМІНУ ДЛЯ СПРИЯННЯ СТАЛОМУ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ.....	47
3.1. Практика сталого розвитку туризму, що ґрунтуються на принципах культурного обміну.....	47
3.2. Розробка концепції нового туристичного маршруту, що враховує принципи культурного обміну та сталого розвитку.....	49
3.3. Організація туристичного маршруту по регіонам України: «Культурний обмін та сталий розвиток»	57
Висновки до розділу 3	63
ВИСНОВОК.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
ДОДАТОК	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний світ стрімко розвивається, стираючи кордони та роблячи культурний обмін невід'ємною частиною життя. Туризм, як один із найпопулярніших видів дозвілля, стає рушійною силою цього обміну, маючи значний вплив на розвиток як окремих країн, так і світового співтовариства загалом. Культурний обмін являється важливою складовою суспільного розвитку та сприяє розширенню горизонтів розуміння та взаєморозуміння між різними культурами. Особливо в контексті туризму, культурний обмін визначає динаміку та розвиток подорожей, що відображають неповторність та багатоманіття нашого світу. Величезне значення культурного обміну у туризмі полягає в його потенціалі зближення народів, розвитку взаєморозуміння та підтримці сталого розвитку.

У зв'язку зі зростанням міжнародного туризму та посиленням потреби у взаєморозумінні та міжкультурному діалозі, проблема вивчення впливу культурного обміну на сталий розвиток туризму набуває великої актуальності. Розвиток туризму як галузі вимагає комплексного підходу, який би враховував не лише економічні аспекти, а й культурні, соціальні та екологічні вимоги. Відповідно, дослідження впливу культурного обміну на туризм стає актуальним та перспективним напрямом. Зростаюча потреба у глибинному розумінні та повазі до різноманіття культур робить дослідження впливу культурного обміну на сталий розвиток туризму надзвичайно актуальним. Це дослідження допоможе визначити, як культурний обмін може збагатити туристичний досвід, зберегти культурну спадщину та сприяти соціально-економічному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. - методологічними принципами впливу культурного обміну на сталий розвиток туризму займалися, як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Серед зарубіжних науковців потрібно виділити Маршала А., Реймерс Н., Дейлі Г., а серед вітчизняних, зокрема, таких: Б. Данилишин, С. Дорогунцов, М. Долішній, В. Міщенко, Я. Коваль, О. Новоторов, М. Паламарчук, І. Журба, Т. Орехова, Т. Ткаченко, Т. Кожухова та інші.

Метою дослідження є дослідження впливу культурного обміну на сталий розвиток туризму.

Основними **завданнями** дослідження є :

1. Дослідити роль культурного обміну у досягненні сталого розвитку туризму та визначити їх складові соціально-економічного змісту.
2. Вивчити вплив культурного обміну на різні аспекти сталого розвитку туризму
3. Визначити та дослідити основні методичні підходи до оцінювання ефективності сталого розвитку культурного туризму
4. Проаналізувати показники збагачення туристичного досвіду України: податкові надходження від туристичної діяльності, туристичний збір,
5. Проаналізувати стан культурної спадщини по регіонах України, визначити напрями збереження природних ресурсів, захисту довкілля, мінімізація негативного впливу туризму на екосистеми.
6. Зробити аналіз впливу культурного обміну на розвиток сталого туризму в Україні
7. Розробити рекомендації щодо стимулювання культурного обміну в туризмі.
8. Оцінити потенціал використання культурного обміну для сталого розвитку туризму в Україні.
9. Розробити пропозиції щодо впровадження культурного обміну в практику розвитку туризму в Україні.

Предметом дослідження є культурний обмін у контексті туризму, його процеси та вплив на розвиток галузі.

Об'єктом дослідження виступають взаємодія між туристами та місцевими жителями у контексті культурного обміну.

Для досягнення поставлених цілей та вирішення завдань використовується комплекс методів дослідження, зокрема використані загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, абстрагування, конкретизація), так і емпіричні (документування, розрахунково-

аналітичні). Крім того, використовувались спеціальні методи, такі як: статистичний (при обробці статистичних даних), групування (при виділенні груп у межах складових туристської інфраструктури), типізації (при визначені ступеня розвитку інфраструктури, що використовується в туризмі та інше. Використано методикку аналізу, групування та обробки статистичних даних

Наукова новизна дослідження:

- Комплексний аналіз впливу культурного обміну на різні аспекти сталого розвитку туризму;
- Розробка практичних рекомендацій щодо оптимізації культурного обміну з урахуванням принципів сталого розвитку;
- Внесок у розвиток наукових знань про роль культурного обміну в сучасному туризмі.

Результати дослідження можуть бути використані:

- Туристичними компаніями для розробки нових туристичних продуктів та маршрутів, що враховують принципи культурного обміну та сталого розвитку;
- Державними органами для розробки та впровадження політики у сфері туризму, що сприяє збереженню культурної спадщини та соціально-економічному розвитку;
- Науковцями для подальших досліджень у сфері туризму.

Апробація результатів дослідження: Результати дослідження будуть представлені на наукових конференціях, опубліковані у наукових фахових виданнях та розміщені у відкритому доступі в мережі Інтернет.

Структура роботи: Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів, вступу, висновків та списку використаних джерел, що налічують 40 найменування, загальний обсяг тексту 76 сторінок, 12 таблиці, 23 рисунка

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРНОГО ОБМІНУ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

1.1. Соціально-економічний зміст та роль культурного обміну в сучасній економіці

Культурний туризм є важливою складовою сучасної туристичної індустрії, яка сприяє розвитку як окремих регіонів, так і національних економік у цілому. Він передбачає подорожі з метою ознайомлення з культурними надбаннями, традиціями, історичними пам'ятками та іншими аспектами культурної спадщини. Цей вид туризму має значний соціально-економічний вплив, сприяючи не лише економічному зростанню, але й культурному збагаченню суспільства.

Поняття «культурний туризм» («cultural tourism») уперше офіційно на міжнародному рівні застосовано в матеріалах Всесвітньої конференції з культурної політики (1982 р.) [38]. У сучасних умовах з виникненням і поширенням масових форм туризму, «культурний» туризм набув свого сучасного значення, який покликаний слугувати ідеям інтелектуальної й моральної солідарності людства, затвердженню ідеалів в суспільстві, тобто повазі, прийняттю й правильному розумінню різноманіття культур нашого світу [39].

Культурний обмін — це процес взаємодії між різними культурами, що передбачає обмін ідеями, цінностями, традиціями, мистецтвом, знаннями та досвідом. Він є ключовим елементом міжнародних відносин та соціокультурного розвитку. У контексті туризму, культурний обмін стає важливим фактором, що сприяє розширенню горизонтів розуміння та спілкування між людьми різних країн та культур [40].

Значення культурного обміну для туризму не може бути переоцінене. Він відкриває двері до взаєморозуміння та взаємоповаги між народами, сприяючи

розширенню світогляду та підвищенню культурної освіченості. Туризм стає каналом для перетворення цього культурного обміну на реальні взаємодії та враження.

Культурний обмін через туризм допомагає зберегти та збагатити культурну спадщину різних народів. Кожен турист, що відвідує іншу країну, не лише сприймає її культурні особливості, але й сам стає носієм своєї культури. Цей взаємний обмін досвідом, традиціями та поглядами сприяє збереженню культурної різноманітності та виробленню більш толерантного та відкритого суспільства.

Більш того, культурний обмін через туризм є потужним інструментом для зближення людей та народів. Він створює можливість для взаємного спілкування та збагачення досвідом, що сприяє зменшенню стереотипів та конфліктів. Таким чином, культурний обмін є важливою складовою глобального миру та стабільності.

Культурний туризм є складним і багатогранним явищем, яке поєднує в собі економічні, соціальні та культурні аспекти (рис. 1.1.).

Рис. 1.1. - Складові соціально-економічного змісту культурного туризму

Джерело: складено автором

Основними складовими соціально-економічного змісту культурного туризму є:

1. Економічний аспект:

- Дохід від туризму: культурний туризм сприяє збільшенню доходів від туристичної діяльності через витрати туристів на проживання, харчування, транспорт, вхідні квитки, сувеніри та інші послуги.

- Інвестиції: розвиток культурного туризму стимулює інвестиції у збереження і відновлення культурних пам'яток, розвиток туристичної інфраструктури та підвищення якості послуг.

- Робочі місця: культурний туризм створює нові робочі місця в різних секторах економіки, включаючи готельний бізнес, ресторанний бізнес, транспортні послуги, торгівлю та культурні установи.

2. Соціальний аспект:

- Збереження культурної спадщини: культурний туризм сприяє збереженню та відродженню культурної спадщини, що є важливим елементом національної ідентичності та культурного розмаїття.

- Міжкультурний обмін: туристичні подорожі сприяють міжкультурному обміну, що допомагає людям краще розуміти і цінувати культуру інших народів, сприяє толерантності та взаємоповазі.

- Соціальна інтеграція: культурний туризм сприяє соціальній інтеграції та розвитку місцевих громад через залучення місцевого населення до туристичної діяльності.

3. Культурний аспект:

- Збереження традицій та звичаїв через популяризацію культури: культурний туризм сприяє популяризації традицій, звичаїв та культурних практик, що допомагає зберігати культурну ідентичність регіонів; підтримку ремесел: туристичні потоки сприяють розвитку традиційних ремесел та мистецтв, забезпечуючи стабільний попит на їхні продукти.

- Культурна ідентичність через посилення культурної ідентичності: залучення туристів до культурних подій та заходів сприяє посиленню культурної ідентичності місцевого населення та гордості за свою спадщину; відновлення культурних об'єктів: фінансування, отримане від туризму, використовується для

відновлення та збереження культурних об'єктів, які є символами національної ідентичності.

Культурний туризм відіграє ключову роль у сучасній економіці, впливаючи на різні її аспекти (табл. 1.1.):

Таблиця 1.1.

Ключові аспекти значення розвитку культурного туризму в сучасній економіці та їх характеристика

№	Ключовий аспект	Характеристика
1	Стимулювання економічного зростання	Культурний туризм сприяє економічному зростанню шляхом збільшення доходів від туристичної діяльності та створення нових робочих місць. Він також сприяє розвитку суміжних галузей економіки, таких як транспорт, будівництво, торгівля та послуги.
2	Регіональний розвиток	Культурний туризм сприяє рівномірному регіональному розвитку, допомагаючи зменшити економічні диспропорції між регіонами. Він стимулює розвиток інфраструктури в віддалених та менш розвинених регіонах, сприяє залученню інвестицій та покращенню якості життя місцевого населення.
3	Збереження та популяризація культурної спадщини	Культурний туризм відіграє важливу роль у збереженні та популяризації культурної спадщини. Завдяки туризму забезпечується фінансування відновлення та утримання історичних пам'яток, музеїв, культурних установ та інших об'єктів культурної спадщини.
4	Розвиток людського капіталу	Культурний туризм сприяє розвитку людського капіталу через створення можливостей для професійного навчання та підвищення кваліфікації у сфері туризму та гостинності. Це допомагає підвищити конкурентоспроможність робочої сили та забезпечити стабільний розвиток галузі.
5	Зміцнення національного бренду:	Культурний туризм сприяє зміцненню національного бренду, допомагаючи країнам та регіонам стати більш привабливими для міжнародних туристів. Це, у свою чергу, сприяє залученню інвестицій, розвитку міжнародного співробітництва та підвищенню рівня міжнародної впізнаваності.

Джерело: сформовано автором на основі теоретичного аналізу [37]

Культурний туризм має значний соціально-економічний зміст і відіграє важливу роль у сучасній економіці. Він сприяє економічному зростанню, регіональному розвитку, збереженню культурної спадщини, розвитку людського капіталу та зміцненню національного бренду. Для забезпечення сталого розвитку культурного туризму необхідно впроваджувати ефективні стратегії управління, залучати інвестиції та підтримувати міжкультурний діалог, що сприятиме створенню гармонійного та збалансованого розвитку туристичної індустрії.

Останнім часом особливої актуальності набув так званий культурний туризм – форма взаємодії, культурного обміну, яка передбачає цілеспрямоване занурення в культурне середовище з метою його освоєння [1, с. 278]. Культурна місія туризму полягає у розширенні ціннісних горизонтів соціокультурного життя людини, в піднесенні людини над повсякденністю. Власне, туризм у цьому розумінні – завдяки єдності процесів упредметнювання і розпредметнювання – «творить» сучасну культурну людину. Якщо подивитись на цю форму більш детально, то культурологічна практика призначена:

- ✓ ознайомитись з іншою культурою;
- ✓ стати активним учасником діалогу культур;
- ✓ сприяти виробленню установки на розуміння (чужої культури, способу життя тощо);
- ✓ навчитися жити за принципами мовної і соціокультурної толерантності;
- ✓ перевірити рівень своїх знань на практиці, поєднати знання про культуру і саме про життя;
- ✓ бачити себе в культурі та культуру в собі;
- ✓ стати носієм культури; сформувавати в собі чітку систему цінностей.

На нашу думку, зміст культурологічних практик розкривається ширше в понятті історико-культурного туризму, який включає: знайомство з мистецтвом і літературою, історичний туризм, туризм архітектурної культури, туризм тематичних парків культури, туризм міського середовища, музейний туризм [4, с. 11–15].

Туризм як діяльність, що існує в міжнародному просторі, в тій чи іншій мірі, спонукає до культурної актуалізації того чи іншого регіону, а також до того, що зветься зв'язком культур та їх діалогом. У даному контексті слід говорити про розмаїття культур. В Україні існує багато етносів та субетносів, які є культурними епіцентрами або культурними зонами, що несуть свою ментальність, традиції, зберігають свій мелос і в певній мірі спонукають до того, що культура країни стає носієм величезного культурного потенціалу.

Культурний туризм сприяє виявленню етнокультурної самобутності народів, в тій чи іншій мірі спонукає підживленню і розвитку тих ремесел, які вже втрачені.

Отже, культурний туризм та культурне різноманіття має значне соціально-економічне значення, оскільки все це сприяє економічному зростанню, збереженню культурної спадщини, покращенню якості життя місцевих громад та зміцненню міжнародного співробітництва. Їх розвиток вимагає стратегічного підходу, що включає ефективне управління, залучення інвестицій та підтримку міжкультурного діалогу. Це дозволяє створити гармонійний та збалансований розвиток туристичної індустрії, що приносить користь як туристам, так і місцевим громадам.

1.2. Взаємозв'язок культурного обміну та сталого туризму в умовах суспільних та економічних трансформацій

Туризм, за своєю суттю, є людським досвідом, який сприяє зв'язкам між людьми та місцями. Ключовим елементом цього досвіду є культурний обмін, взаємний процес обміну та вивчення різних культур. Цей обмін може відбуватися шляхом вивчення традицій та звичаїв, тоді коли туристи можуть брати участь у місцевих ритуалах, фестивалях або церемоніях, отримуючи знання про звичаї та вірування культури з перших вуст; шляхом знайомства з місцевою кухнею, тоді коли їжа — це потужний погляд на культуру. Дегустація місцевих страв дозволяє туристам зрозуміти інгредієнти, способи та технології

приготування та соціальну значимість їжі в певній культурі; шляхом взаємодії з місцевим населенням, тоді коли розмови з місцевим населенням, ремісниками та гідами дають унікальне уявлення про повсякденне життя, цінності та перспективи приймаючої громади; шляхом досліджування культурної спадщини, тоді коли відвідування історичних місць, музеїв і археологічних скарбів дозволяє туристам зв'язатися з минулим і зрозуміти еволюцію культури. [35]

Взаємозв'язок між культурним обміном та сталим розвитком туризму є ключовим для розуміння сучасних тенденцій у галузі подорожей та міжкультурних взаємодій. Цей взаємозв'язок виявляється на різних рівнях, від індивідуального досвіду туристів до масштабних соціокультурних і економічних наслідків для місцевих спільнот та глобального співтовариства. Розглянемо деякі ключові аспекти цього взаємозв'язку:

1. Збереження та промоція культурної спадщини здійснюється шляхом впровадження культурного обміну через туризм, який сприяє збереженню та промоції культурної спадщини. Подорожі в інші країни дозволяють туристам відкривати для себе унікальні аспекти історії, мистецтва, традицій та обрядів різних народів. Завдяки туризму, культурна спадщина стає не лише об'єктом дослідження, але й джерелом доходу для місцевих громад, що сприяє її збереженню та реставрації.

2. Розвиток інтеркультурного розуміння та толерантності здійснюється шляхом розвитку туризму, який відкриває можливості для міжкультурного спілкування та взаєморозуміння. Люди, які мають можливість спілкуватися з представниками інших культур, розширюють свої горизонти розуміння та стають більш толерантними до різноманітності. Це сприяє зменшенню конфліктів та сприяє мирному співіснуванню.

3. Збалансоване використання природних ресурсів здійснюється через сталий розвиток туризму, який передбачає збалансоване використання природних ресурсів. Культурний обмін у туризмі спонукає місцеві громади до збереження своєї природи та культурних традицій як ресурсу для подальшого

розвитку. Це стимулює впровадження екологічно чистих практик та розвиток екологічного туризму.

4. Економічний зріст та соціальний розвиток поширюється через культурний обмін у туризмі, який є економічним каталізатором для місцевих громад. Розвиток туристичної інфраструктури, послуг та інших туристичних сегментів створює нові робочі місця та сприяє соціальному розвитку. Крім того, доходи від туризму можуть бути використані для покращення якості життя місцевих жителів, розвитку освіти та охорони здоров'я.

Культурний обмін та сталий розвиток туризму – це два взаємопов'язані поняття, що мають значний вплив одне на одного.

Культурний обмін – це процес взаємодії та обміну культурними цінностями, ідеями та досвідом між різними групами людей. У контексті туризму, культурний обмін може відбуватися між туристами та місцевими жителями, а також між туристами з різних країн.

Сталий розвиток туризму – це концепція, яка прагне до розвитку туризму таким чином, щоб він приносив довгострокову економічну, соціальну та екологічну вигоду місцевим громадам, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу та культурній спадщині [35].

В. Куценко, В. Удовиченко, Я. Остафійчук широко розкрили сутність та значення сталого соціально-економічного розвитку, його структуру, здійснили аналіз виявлених проблеми як суспільного розвитку в цілому, так і його окремих складових, зокрема, освіти, культури, охорони здоров'я, туристично-рекреаційної сфери.

На думку Н. Мамонтової, сталий розвиток «це керований розвиток, що є продуктом реалізації глобальних та національних рішень. Основою підтримки сталого розвитку можуть бути системний підхід та сучасні технології». [37] Взаємозв'язок між культурним обміном та сталим розвитком туризму представлено на рисунку 1.2.

Рис. 1.2. - Взаємозв'язок між культурним обміном та сталим розвитком туризму.

Джерело: побудовано автором

Важливо зазначити, що культурний обмін може мати і негативний вплив на сталий розвиток туризму:

Рис. 1.3. - Негативний вплив культурного обміну на сталий розвиток туризму.

Джерело: побудовано автором

Комерціалізація культури може призвести до втрати автентичності. Культурна апропріація – це привласнення елементів культури іншими культурами без належного визнання та поваги. Надмірний туризм може негативно впливати на екосистему та соціальну структуру місцевих громад.

Для того, щоб культурний обмін мав позитивний вплив на сталий розвиток туризму, важливо розвивати відповідальний туризм, який ґрунтується на принципах етичного туризму; співпрацювати з місцевими громадами, щоб забезпечити справедливий розподіл доходів від туризму; зберігати автентичність культури та боротися з культурною апропріацією; поважати культурні відмінності та навчати туристів етичним нормам поведінки.

Взаємозв'язок між культурним обміном та сталим розвитком туризму відображає складні та взаємопов'язані процеси, що відбуваються у сучасному світі. Розвиток туризму на основі культурного обміну вимагає уваги до збереження культурної спадщини, підвищення інтеркультурного розуміння, екологічної сталості та соціального розвитку. Лише завдяки гармонійному поєднанню цих аспектів можна забезпечити сталий та прибутковий розвиток туризму як галузі, що просуває соціальний прогрес та глобальне взаєморозуміння.

Отже, були розглянуті ключові аспекти, які визначають взаємозв'язок між культурним обміном та сталим розвитком туризму. Цей розділ надав глибоке розуміння теоретичних основ і концепцій, які лежать в основі сучасного туризму та культурного обміну.

1.3. Методичні основи оцінювання ефективності реалізації сталого розвитку культурного туризму

Сталий розвиток культурного туризму передбачає забезпечення економічного зростання, збереження культурної спадщини та покращення якості життя місцевих громад при мінімальному негативному впливі на навколишнє середовище. Оцінювання ефективності реалізації сталого розвитку культурного

туризму є важливим елементом управління цією галуззю. Воно дозволяє визначити досягнення цілей сталого розвитку та виявити області, що потребують покращення.

Основні методичні підходи до оцінювання ефективності сталого розвитку культурного туризму здійснюються через аналіз їх основних показників (рис. 1.4.) [37].

Індикатори сталого розвитку є ключовими інструментами для вимірювання прогресу в досягненні цілей сталого розвитку. Вони надають об'єктивну інформацію про різні аспекти економічного, соціального та екологічного розвитку, дозволяючи урядам, організаціям та громадам оцінювати ефективність своїх політик та програм.

Основні типи індикаторів сталого розвитку [37]

1. Економічні індикатори:

- Валовий внутрішній продукт (ВВП): Вимірює загальну економічну активність та добробут національної економіки.
- Рівень зайнятості: Показує кількість зайнятого населення та рівень безробіття, що є індикатором економічної стабільності та добробуту.
- Доходи населення: Вимірює середній дохід на душу населення, показуючи рівень життя та економічну нерівність.
- Інвестиції у сталий розвиток: Показує обсяги інвестицій у проекти, що сприяють сталому розвитку, такі як зелена енергетика, екологічна інфраструктура та інновації.

2. Соціальні індикатори:

- Рівень освіти: Вимірює доступність та якість освіти, включаючи рівень грамотності, охоплення середньою та вищою освітою.
- Охорона здоров'я: Включає такі показники, як тривалість життя, дитяча смертність, доступ до медичних послуг та рівень захворюваності.
- Соціальна нерівність: Вимірює рівень нерівності в доходах, доступ до послуг та можливостей для різних соціальних груп.

- Якість життя: Включає показники житлових умов, доступу до чистої води, санітарії та безпеки.

3. Екологічні індикатори:

- Викиди парникових газів: Вимірює обсяги викидів, що сприяють зміні клімату, такі як CO₂, метан та інші парникові гази.

- Споживання ресурсів: Показує рівень споживання природних ресурсів, таких як вода, енергія та мінерали.

- Біорізноманіття: Вимірює стан екосистем та чисельність видів флори та фауни, що є індикатором екологічного здоров'я.

- Якість повітря та води: Включає показники забруднення повітря, водних ресурсів та стану ґрунтів.

4. Культурні індикатори:

- Збереження культурної спадщини: Показує кількість та стан культурних пам'яток, обсяг інвестицій у їх збереження та реставрацію.

- Культурна участь: Вимірює участь населення у культурних заходах, таких як відвідування музеїв, театрів, концертів та інших культурних подій.

- Розвиток культурної інфраструктури: Показує обсяги фінансування та розвиток інфраструктури, що підтримує культурну діяльність.

- Збереження традиційних знань та практик: Вимірює зусилля зі збереження та передачі традиційних знань, ремесел та культурних практик.

Моніторинг та оцінювання ефективності сталого розвитку культурного туризму здійснюються через регулярний моніторинг, який включає систематичний збір даних про різні аспекти культурного туризму, аналіз цих даних та порівняння з встановленими цільовими показниками сталого розвитку; оцінювання на основі цілей, що включає визначення конкретних цілей сталого розвитку культурного туризму та оцінювання ступеня їх досягнення. Це дозволяє визначити прогрес та виявити області, що потребують подальшого вдосконалення.

Рис. 1.4. Методичний підхід до оцінювання ефективності сталого розвитку культурного туризму

Джерело: розроблено автором.

Залучення зацікавлених сторін включає в себе участь місцевих громад, туристичних організацій, урядових установ та інших зацікавлених сторін у процесі оцінювання. Це забезпечує всебічний підхід до оцінювання та врахування різних точок зору.

Методами оцінювання ефективності сталого розвитку культурного туризму є кількісні, якісні та інтегровані методи.

Кількісні методи включають статистичний аналіз даних, економетричні моделі, опитування та анкетування. Вони дозволяють отримати об'єктивні дані про економічний, соціальний та екологічний вплив культурного туризму.

Якісні методи включають інтерв'ю, фокус-групи, експертні оцінки та аналіз документів. Вони дозволяють отримати глибше розуміння соціальних та культурних аспектів туризму, що важко виміряти кількісно.

Інтегровані методи поєднують кількісні та якісні підходи для всебічного оцінювання ефективності сталого розвитку культурного туризму. Це дозволяє

отримати комплексну картину впливу та розробити ефективні стратегії управління.

Практичне застосування методик оцінювання ефективності сталого розвитку культурного туризму здійснюється шляхом розробки системи індикаторів, які визначені ключовими індикаторами для оцінювання економічного, соціального, культурного та екологічного впливу культурного туризму.

Збір та аналіз даних для кожного індикатора здійснюється на регулярній основі шляхом створення механізмів моніторингу, а саме впровадженням системи регулярного моніторингу, яка включає збір даних, їх аналіз та публікацію результатів та встановленню цільових показників, які мають порівняння фактичних результатів з цими показниками.

Організація консультацій та обговорень з місцевими громадами, туристичними організаціями та іншими зацікавленими сторонами, врахування їхніх пропозицій та зауважень у процесі оцінювання та розробки стратегій сталого розвитку здійснюється в процесі залучення зацікавлених сторін при оцінці ефективності сталого розвитку культурного туризму.

Результатом вищерозписаних дій є розробка рекомендацій, яка включає аналіз результатів оцінювання та виявлення ключових проблем та можливостей, а також розробку рекомендацій для покращення управління та досягнення цілей сталого розвитку культурного туризму.

Аналіз спеціальної літератури показує, що існують різні підходи до аналізу індикаторів сталого розвитку туризму. Так, наприклад, L. Cernat і J. Gourdon запропонували враховувати такі фактори, як:

- туристичний потенціал регіону;
- економічні зв'язки (мережі, кластери);
- роль туризму в місцевій економіці;
- туристичну інфраструктуру
- туристичну привабливість [6].

Незважаючи на широкий спектр запропонованих індикаторів сталого розвитку туризму, відсутні деякі показники, важливі для розвитку внутрішнього туризму на ринках, що розвиваються.

Наприклад, в українських туристичних дестинаціях потрібні індикатори для моніторингу ефективності реалізації програм стратегічного розвитку у сфері туризму із урахуванням національної специфіки. У зв'язку з цим варто звернути увагу на Європейську систему індикаторів туризму для сталих напрямків (*European Tourism Indicator System for Sustainable Destinations, ETIS*). ETIS забезпечує цілісний підхід до покращення сталого управління європейськими туристичними напрямками, заохочуючи залучення зацікавлених сторін у процеси моніторингу. Адаптація ETIS може стати дієвим інструментом з покращення та підвищення ефективності управління сталим розвитком управління українськими туристичними дестинаціями.

Отже, оцінювання ефективності реалізації сталого розвитку культурного туризму є важливим інструментом для забезпечення збалансованого розвитку цієї галузі. Використання системи індикаторів, методів моніторингу та залучення зацікавлених сторін дозволяє отримати комплексну картину впливу культурного туризму на економіку, суспільство, культуру та навколишнє середовище. Це, у свою чергу, сприяє розробці ефективних стратегій управління та забезпеченню сталого розвитку туристичної індустрії.

Висновки до розділу 1

Висновки цього розділу надають можливість краще розуміти, як можна впроваджувати ці принципи у практику туристичного бізнесу та управління туристичними напрямками.

1. Важливість культурного туризму та культурного обміну: культурний обмін виступає ключовим фактором у зближенні різних культур та сприяє розумінню, повазі та толерантності між народами. Культурний туризм має значне соціально-економічне значення, оскільки він сприяє розвитку економіки,

збереженню культурної спадщини, покращенню якості життя місцевих громад та зміцненню міжнародного співробітництва.

2. Значення сталого розвитку: сталий розвиток туризму передбачає збалансований підхід до економічного, соціального та екологічного впливу туризму на природне та культурне середовище.

3. Взаємозв'язок між культурним обміном та сталим розвитком туризму: Ефективний культурний обмін може сприяти сталому розвитку туризму шляхом збереження культурної спадщини, збалансованого використання природних ресурсів та збільшення економічних можливостей місцевих громад.

4. Необхідність інтеграції: працюючи разом, уряди, громадські організації та приватний сектор можуть спільно розвивати та впроваджувати ініціативи культурного обміну та сталого розвитку туризму для досягнення спільних цілей.

5. Застосування правильних методичних підходів до оцінювання ефективності сталого розвитку культурного туризму. Індикатори сталого розвитку є основними інструментами для вимірювання досягнень у реалізації цілей сталого розвитку. Вони надають об'єктивні дані про різні аспекти економічного, соціального та екологічного розвитку, що дозволяє урядам, організаціям та громадам оцінювати ефективність своїх політик та програм.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ КУЛЬТУРНОГО ОБМІНУ НА РІЗНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ

2.1. Аналіз збагачення туристичного досвіду України

Туризм в сучасному світі визнається не лише як економічна галузь, але й як важливий канал для культурного обміну та взаєморозуміння між народами. Культурний обмін впливає на туризм у різних аспектах, сприяючи сталому розвитку туристичної індустрії. Одним із ключових аспектів цього впливу є збагачення туристичного досвіду.

Культурний обмін розширює горизонти та збагачує туристичний досвід для подорожуючих. Він дозволяє туристам зануритися у нові культури, традиції, мови, та щодня життя інших народів, надаючи їм унікальну можливість пізнавати різноманітність світу.

Одним з ключових аспектів збагачення туристичного досвіду є сприяння міжкультурному діалогу. Під час подорожей туристи набувають нові знання, розширюють свої уявлення та відчуття про різноманітність світу. Вони мають можливість спостерігати і вивчати інші культури, впроваджуючи себе в нове середовище. Це сприяє формуванню відкритого та толерантного світогляду.

Культурний обмін також допомагає туристам розуміти важливість та цінність культурної спадщини. Під час подорожей вони нерідко зустрічаються з унікальними пам'ятками архітектури, мистецтва, традиціями та звичаями, що допомагають їм оцінити культурну різноманітність та красу світу.

Важливим елементом збагачення туристичного досвіду через культурний обмін є сприяння міжособистісним зв'язкам. Під час подорожей туристи вступають у контакт з представниками інших культур, зустрічають нових людей, обмінюються досвідом іншими та вивчають їхні погляди на світ. Це стимулює розвиток соціальних навичок, сприяє формуванню нових дружб та партнерств, а також сприяє виробленню взаємоповаги та взаєморозуміння.

Не менш важливою є і роль культурного обміну у розширенні знань та розвитку освіти туристів. Під час подорожей вони мають можливість вивчати нові мови, розуміти історію і культуру інших народів, поглиблювати свої знання в різних сферах. Це допомагає їм розвивати свої інтелектуальні та культурні компетенції.

Сучасні умови глобалізації породжують безліч проблем міжкультурної комунікації в сучасному суспільстві в умовах культурної глобалізації, що викликані суперечностями між глобальним і локальним, суперечність між універсальним та індивідуальним. Світ стає все більш тіснішим на основі інтеграції економічної, політичної, технологічної, інформаційної. Посилення інтеграції приводить до зростання культурної самосвідомості. У цьому процесі формується конгломерат різних згідно своєї історії, традицій, мови, релігії, культурних соціумів, які розвиваються, взаємодіють і впливають один на одного на основі міжкультурної комунікації і розвиваються згідно зі своїми законами. Вони є відносно самостійними, проте стикаються в єдиному інформаційному просторі.

Культурні особливості менше піддаються змінам, чим політичні та економічні. Стає все більш очевидним, що міжкультурна комунікація стає є важливим фактором регуляції як свого внутрішнього життя, так і відносин між народами, що потребують діалогу.

Адаптація культурна в контексті міжкультурної комунікації - це культурно-психологічні механізми, що формують стереотипи культурної поведінки та сприйняття певного типу культурного спілкування, приналежність до певної етнокультурної групи, використання можливостей певного суспільства, в якому діють традиційні установи культури. Культурна адаптація пов'язана з такими механізмами адаптації, як комунікація, цінності, норми, ідентифікація, традиції, фольклор, освіта, релігія, сім'я, родинні зв'язки.

Сутність культурної адаптації полягає в забезпеченні захисту індивіда в ситуації інформаційного простору; вплив соціокультурного середовища на особистість в умовах постійної мінливості суспільства.

Інформаційна модель передбачає підтримку етнічної ідентичності за рахунок відновлення етнічної культури, що є символом даного етносу; забезпечення адаптації етносу до нових соціальнокультурних, соціально-політичних та економічних умов, вироблення необхідних культурних звичок з урахуванням специфіки розвитку певного етносу.

В основі культурної адаптації лежить принцип компліментарності (схожості життєвих настанов) та стереотипів поведінки, які виникають у процесі історичного розвитку. Адаптація культурна відбувається в контексті певної етнічної групи, що являє собою тип культурної спільноти, детермінованою історичними та символіко-культурними атрибутами етнічної ідентичності.

Синергетична методологія аналізу управління соціальними процесами в умовах глобалізації зводиться до того, щоб раціонально пояснити закономірності і принципи організації соціального життя та сумісної життєдіяльності людей в сучасному соціумі; досягти стабільності у суспільстві, в якому постійно відбуваються кризи, постійні трансформації чи реформи, що потрясають суспільство у вихорі перманентних соціальних змін.

Аналіз соціального управління як складного соціального цілого передбачає використання понятійного апарату і методологічного інструментарію синергетики як дослідницької наукової парадигм філософії науки. Екологічна криза, інформаційній та демографічний вибухи, небачені соціальні та фінансові потрясіння на всій планеті, інтенсивна трансформація суспільних інститутів, всього соціокультурного середовища приводить до зростання нестабільності і нестійкості, змінює уявлення людини про цілі і смисл свого буття.

Незважаючи на те, що війна завдала шкоди туристичній галузі України, за перше півріччя 2022 року сума туристичного збору зросла на 28,8% порівняно з 2021 роком, досягнувши 2,39 мільйона доларів США (1,86 мільйона доларів США у 2021 році).

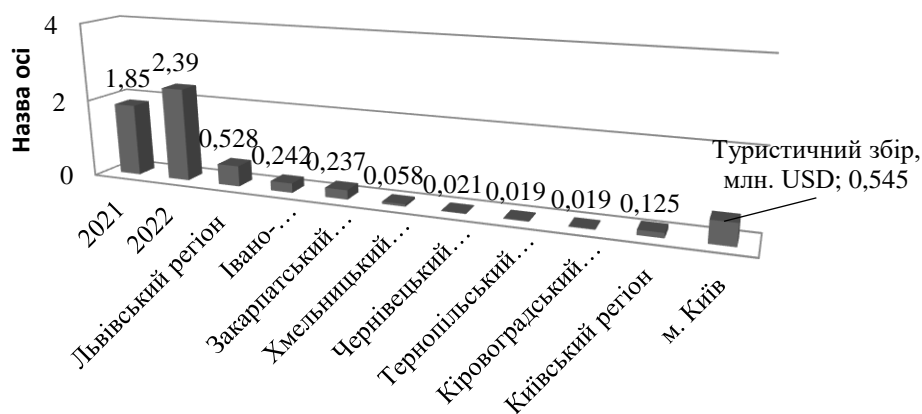
ТОП-5 лідерів України за сплатою туристичного збору в 2022 році:

1. Київ: понад 545 000 доларів США.

2. Львівська область: приріст 193%, 528 000 доларів США.
3. Івано-Франківська область: 76,4% зростання, 252 980 доларів США.
4. Закарпатська область: 140% зростання, 236 690 доларів США.
5. Київська область: 23% спад, 125 340 доларів США (рис. 2.1).

Важливо зазначити що зростання туристичного збору свідчить про те, що, незважаючи на війну, в Україні все ще є попит на туризм. Львівська область продемонструвала найбільший приріст туристичного збору, що може бути пов'язано з переміщенням туристів з інших регіонів України. Київська область зазнала спаду туристичного збору, ймовірно, через близькість до зон бойових дій.

Рис. 2.1. Обсяг туристичного збору в Україні за 2021-2022 рр., млн. USD
Джерело: [34]

У першому півріччі 2022 року найбільший приріст туристичного збору спостерігався у семи західних регіонах: Львівському (+192.7%), Івано-Франківському (76.4%), Закарпатському (107.9%), Тернопільському (+145.4%), Хмельницькому (+116.5%), Кіровоградському (+105%) та Чернівецькому (+103%) (рис.2.2.). Цей різкий стрибок пов'язаний з переміщенням людей з інших регіонів України, які рятувалися від війни. Однак після чотирьох місяців зростання (до 65%), за наступні два місяці 2022 року надходження від туризму знизились до 28.8%. Загалом, за два квартали 2022 року доходи від туризму в Україні скоротилися на 26% порівняно з 2021 роком через війну.

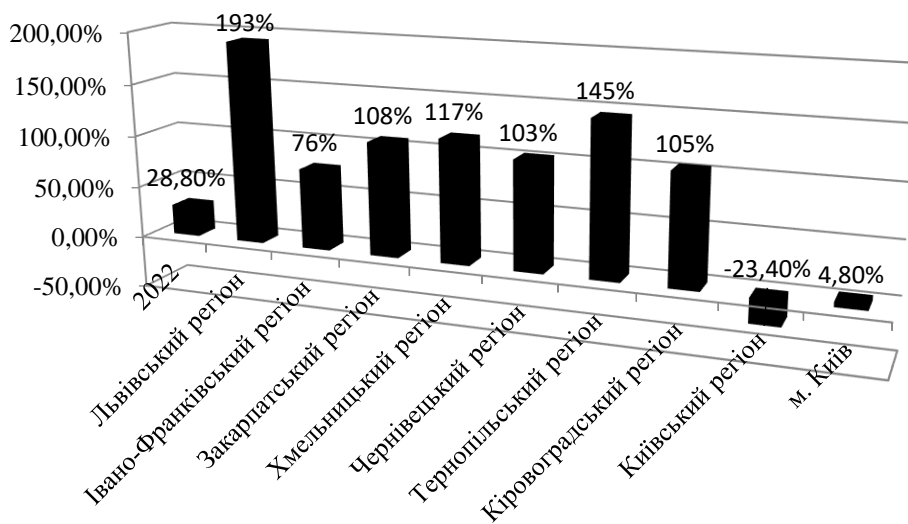

Рис. 2.2. Темпи зростання (спаду) обсягу туристичного збору в Україні у 2022 р. порівняно з 2021 р., %

Джерело: [35]

Державне агентство розвитку туризму дослідило податкові надходження від тургалузі по регіонах за минулий 2023 рік. Ріст податків за минулий рік у порівнянні з 2022 роком відмічено у столиці та у 18 регіонах України. Щоправда, у порівнянні 2021 роком ріст є тільки в 13 областях країни.

Від столиці до бюджету за минулий рік надійшло 499 млн 291 тис. грн проти 415 млн 203 тис. грн у 2022 році. За рік до повномасштабного вторгнення у 2021 році сума податкових надходжень від Києва була значно більшою – 773 млн 902 тис. грн.

Таблиця 2.1.

Аналіз динаміки податкових надходжень в туристичній галузі за 2021-2024 рік (млн.грн.)

Регіони	За перший квартал 2021	За 2021 рік	За перший квартал 2022	За 2022 рік	За перший квартал 2023	За 2023 рік	За перший квартал 2024
Вінницька	5,2	27,4	6,0	23,9	5,5	29,9	8,5
Волинська	2,6	13,3	3,1	11,8	3,1	15,9	5,6
Дніпропетровська	19,4	98,4	21,0	69,5	18,9	98,1	29,4
Донецька	10,6	59,6	10,4	18,8	1,5	8,8	2,6
Житомирська	2,7	14,1	3,0	9,0	2,7	14,5	4,0

Закарпатська	12,7	59,5	15,7	72,4	17,7	94,2	27,9
Запорізька	14,3	98,6	13,8	26,2	3,0	15,2	3,8
Івано-Франківська	40,6	132,0	81,7	159,7	34,2	138,8	73,1
Київська	22,4	125,	30,6	163,9	50,0	239,0	58,7
Кіровоградська	3,3	15,2	2,9	10,9	2,6	15,8	4,7
Луганська	2,1	9,2	1,6	1,9	0,01	0,5	0,01
Львівська	45,4	215,4	63,5	273,8	70,0	345,5	95,9
Миколаївська	6,6	45,9	7,4	14,3	3,2	21,7	5,1
Одеська	201,0	210,8	30,6	87,6	18,9	98,8	28,2
Полтавська	8,8	43,5	9,6	34,6	8,3	45,4	14,4
Рівненська	3,2	16,2	3,9	14,1	3,8	20,1	6,7
Сумська	2,4	11,4	2,4	7,3	1,8	9,8	3,0
Тернопільська	3,7	17,3	4,9	15,1	3,7	19,6	7,0
Харківська	19,2	104,8	20,4	38,9	8,8	49,6	11,2
Херсонська	7,8	58,7	8,0	10,4	0,4	1,7	0,6
Хмельницька	4,1	21,4	5,2	22,6	5,3	31,2	8,1
Черкаська	4,2	23,0	4,7	17,4	3,	20,7	6,4
Чернівецька	3,6	18,2	3,8	20,7	6,3	28,8	8,3
Чернігівська	4,0	18,2	3,7	20,7	2,0	28,8	3,4
м. Київ	179,2	773,9	182,6	415,2	108,0	499,3	183,7

Джерело: сформовано автором на основі [36]

Аналіз статистичних даних наведених на рис 2.3 свідчать про загальну тенденцію зростання податкових надходжень від туристичної діяльності в Україні, зокрема у першому кварталі 2024 року.

У 2023 році податкові надходження від туристичної галузі зросли в порівнянні з 2022 роком у столиці та 18 регіонах України. Однак, порівняно з 2021 роком, ріст спостерігається лише у 13 областях. Це свідчить про часткове відновлення туристичної галузі після ковідних обмежень та впливу війни, але досі не всі регіони повернулися до доковідних показників.

Також є регіони зі зниженням податкових надходжень, а саме це: Херсонська область - спад на 84%, Луганська область - спад на 74%; Донецька область - спад на 53%, Запорізька область - сад на 42%.

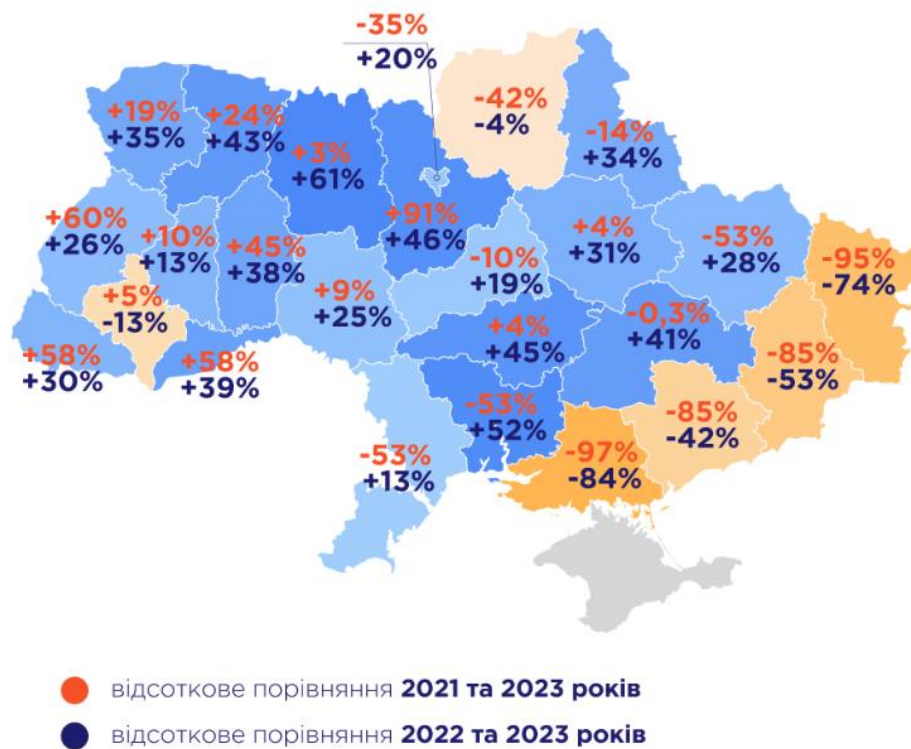

Рис. 2.3. Відсоткове порівняння податкових надходжень в туристичній галузі за 2021-2023 роки (%)

Джерело: сформовано автором на основі [36]

Отже, більшість регіонів України зафіксували зростання податкових надходжень від туристичної галузі у 2023 році порівняно з 2022 роком, що свідчить про поступове відновлення туристичного сектора. Проте, порівняно з доковідним 2021 роком, повного відновлення досягнуто не було, особливо в регіонах, які перебувають у зоні активних бойових дій.

Рекомендаціями щодо покращення досліджуваних показників у наступний період можуть стати:

- підтримка безпеки та стабільності: забезпечення безпеки туристів та стабільності в регіонах, які постраждали від бойових дій.
- розвиток туристичної інфраструктури: інвестиції в модернізацію туристичних об'єктів та створення нових туристичних маршрутів.
- маркетингові кампанії: активне просування туристичних можливостей України на міжнародних ринках.

- підтримка малого та середнього бізнесу: забезпечення фінансової підтримки та пільгових умов для розвитку малого та середнього бізнесу в туристичній галузі.
- екологічні ініціативи: впровадження програм сталого розвитку для збереження природних та культурних ресурсів.
- освітні програми: проведення тренінгів та освітніх програм для підвищення кваліфікації працівників туристичної галузі.

Реалізація цих заходів допоможе відновити туристичну галузь України та збільшити податкові надходження від цього сектора в майбутніх періодах.

2.2. Аналіз культурної спадщини України, її збереження та популяризація

Культурна спадщина є невід'ємною складовою ідентичності кожного народу та людства в цілому. Вона представляє собою сукупність матеріальних та нематеріальних цінностей, що передаються з покоління в покоління і відображають культурні, історичні та соціальні аспекти суспільства. Збереження та популяризація культурної спадщини в сучасному світі стають важливим завданням для збереження індивідуальної та колективної ідентичності, а також для розвитку туризму та міжнародного співробітництва.

Культурна спадщина втілює в собі унікальність історії, традицій, мистецтва та винаходів різних цивілізацій. Вона є ключем до розуміння минулого і формування майбутнього. Культурна спадщина об'єднує суспільство, сприяючи формуванню ідентичності, національної свідомості та самосвідомості народу.

Збереження культурної спадщини є не лише моральною і етичною вимогою, але й стратегічним завданням для збереження культурної різноманітності та розвитку суспільства. Культурна спадщина створює унікальні можливості для розвитку туризму, економіки та соціальної сфери.

Збереження культурної спадщини вимагає комплексного підходу та співпраці різних суб'єктів суспільства. Основні напрямки збереження культурної спадщини включають:

1. охорона та реставрація: збереження матеріальної культурної спадщини передбачає охорону пам'яток архітектури, мистецтва, археологічних об'єктів та інших історичних артефактів. Реставрація та консервація є ключовими процесами для збереження цінностей минулого для майбутніх поколінь.

2. документування та дослідження: важливо проводити наукові дослідження, археологічні розкопки та документування культурної спадщини для збереження її інформаційної бази та розуміння історичного контексту.

3. освіта та пропаганда: широке впровадження освітніх програм та ініціатив з метою популяризації культурної спадщини серед громадськості, особливо серед молоді, є важливим елементом збереження та відродження культурних цінностей.

Туризм відіграє важливу роль у популяризації та збереженні культурної спадщини. Він створює можливості для міжкультурного діалогу, розвитку міжнародних зв'язків та економічного зростання. Основні способи популяризації культурної спадщини через туризм включають:

1. Туристичні маршрути та музеї: створення туристичних маршрутів, музеїв, археологічних парків та інших об'єктів, які дозволяють відвідувачам побачити та зануритися в історію та культуру.

2. Фестивалі та культурні події: організація фестивалів, виставок, мистецьких заходів та інших культурних подій, що пропонують унікальні можливості для ознайомлення з традиціями та мистецтвом.

3. Інтерактивні експозиції та віртуальні тури: використання сучасних технологій для створення інтерактивних експозицій, віртуальних турів та мультимедійних платформ, що дозволяють відвідувачам долучитися до культурного досвіду.

Україна є країною з багатим культурним та природним різноманіттям, що створює значний потенціал для розвитку туристичної галузі. Кожен регіон

України має свої унікальні туристичні ресурси, які приваблюють туристів як зсередини країни, так і з-за кордону. У дослідженні розглянуто основні туристичні магніти по регіонах України з метою визначення їхнього впливу на економіку регіонів та туристичну привабливість країни загалом.

Державне агентство розвитку туризму України оновило перелік «Туристичних магнітів України». До розширеного списку увійшло 170 визначних туристичних місць з усіх 25 регіонів України, в тому числі Криму (рис. 2.4.) [36]. Найбільше «магнітів» зосереджено в семи західних регіонах – 61 об’єкт культурної, релігійної та історичної спадщини. Саме тут знаходиться найбільше унікальних історичних та природних об’єктів.

У п’ятох центральних областях зосереджено 32 туристично привабливі дестинації, в тому числі вісім заповідників та національних природних парків. У чотирьох південних регіонах та Криму знаходиться 31 туристичний магніт, в основному це культурно-туристичні та природні локації. На Півночі країни зосереджено 27 привабливих для туристів дестинацій., насамперед мова про природні парки та заповідники. У трьох східних областях, які наразі є частково окупованими та перебувають під постійними обстрілами, налічується 20 туристичних магнітів (Додаток 1).

Рис. 2.4. – Регіональна карта туристичних магнітів України

Джерело: [36]

Київська область має міжнародно відомі туристичні магніти, такі як:

- Києво-Печерська лавра – один з найстаріших і найважливіших монастирів в Україні, об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО.
- Софійський собор – культурно-історичний пам'ятник, включений до списку Світової спадщини ЮНЕСКО.
- Андріївський узвіз – історична вулиця, відома своїми мистецькими галереями, музеями та сувенірними магазинами.

Економічний вплив даних туристичних об'єктів визначається світовою впізнаваністю, вони приваблюють значну кількість туристів, що сприяє розвитку готельно-ресторанного бізнесу, збільшенню надходжень до місцевого бюджету та створенню нових робочих місць.

Львівська область славиться туристичними магнітами, такі як:

- Старе місто Львова – історичний центр, включений до списку Світової спадщини ЮНЕСКО.
- Замки Львівщини – Золочівський, Підгорецький, Олеський замки, відомі своєю архітектурою та історією.
- Карпати – гірські масиви, популярні серед любителів активного відпочинку та екотуризму.

Економічний вплив даного регіону визначається розвиненою туристичною інфраструктурою Львова, яка забезпечує значні надходження до місцевого бюджету, сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, а також збільшує зайнятість населення у сфері послуг.

Одеська область – південна перлина України має у своєму арсеналі історичні, культурні та мультинаціональні туристичні магніти:

- Одеські катакомби – найбільша у світі мережа підземних тунелів.
- Оперний театр – архітектурний шедевр, один з найвідоміших театрів Європи.
- Приморський бульвар і Потьомкінські сходи – популярні туристичні місця з чудовими видами на Чорне море.

Одеса є важливим туристичним центром України, що генерує значні доходи від туризму, сприяє розвитку транспортної інфраструктури та підвищенню інвестиційної привабливості регіону.

Закарпатська область має велику кулькуість історичних, природних та лікувальних туристичних магнітів:

- Мукачівський замок – історичний замок з багатою історією та архітектурною цінністю.
- Термальні джерела – відомі своїми лікувальними властивостями, популярні серед туристів з України та за кордону.
- Карпатські гори – ідеальне місце для еко- та агротуризму, зимових видів спорту.

Розвиток туризму в Закарпатті сприяє покращенню економічного стану регіону, створенню нових робочих місць та зростанню рівня життя місцевого населення.

Івано-Франківська область цікава своїми гірськолижними курортами, лікувальними центрами та природними ресурсами:

- Буковель – найбільший гірськолижний курорт України.
- Яремче – популярне туристичне містечко з багатою культурною спадщиною та природними красотами.
- Говерла – найвища точка України, приваблює численних туристів та альпіністів.

Івано-Франківська область, завдяки своїм природним ресурсам, має великий потенціал для розвитку туризму, що позитивно впливає на місцеву економіку та сприяє збільшенню податкових надходжень [36].

Регіональні туристичні магніти України мають значний вплив на економічний розвиток своїх регіонів. Вони сприяють зростанню надходжень до місцевих бюджетів, створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури та підвищенню інвестиційної привабливості. Для подальшого розвитку туристичної галузі необхідно:

1. Підтримувати та розвивати інфраструктуру туристичних об'єктів.

2. Впроваджувати ефективні маркетингові стратегії для залучення туристів.

3. Розвивати нові туристичні маршрути та продукти.

4. Підвищувати кваліфікацію працівників туристичної галузі.

5. Залучати інвестиції в туристичний сектор.

На сьогоднішній день туристичні магніти – це культурна спадщина держави, яка характеризується як сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів матеріальної і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення[8], або ж як надбання матеріальної і духовної культури людства, що успадковується від попередніх поколінь та є засобом піднесення духовності, єднання людей навколо вічних цінностей добра і краси[9]. Попри певні відмінності, обидві дефініції мають спільне концептуальне ядро, яке чітко вказує на роль культурної спадщини (що постає у матеріальній та нематеріальній формах) у духовному розвитку особистості та людства в цілому, а також на її значущість як одного з об'єктів захисту з боку держави (а також міжнародної спільноти держав) і суспільства.

Те ж саме можна побачити, якщо звернутись до документів такої міжнародної організації, як ЮНЕСКО, яка під культурною спадщиною всього людства визнає історичні центри міст, культурні ландшафти, пейзажі, підводну культурну спадщину, музеї, рухому культурну спадщину, ремесла, документальну та цифрову спадщину, кінематографічну спадщину, традиції, мови, святкові події, ритуали та вірування, музику та пісні, театральне мистецтво, народну медицину, літературу, кулінарне мистецтво, традиційні спорт та ігри тощо. Тобто наразі можна спостерігати тенденцію до відходу від вузького «матеріального» тлумачення поняття культурної спадщини і включення до неї духовної (нематеріальної) складової[10]. Особливо чітко це можна побачити у міжнародній практиці після прийняття Декларації Мехіко щодо політики у сфері культури (1982 р.), яка фактично закріпила духовну складову як невід'ємну частину розуміння поняття всесвітньої культурної спадщини і включила до культурної спадщини як матеріальні, так і нематеріальні

твори, які виражають творчість народу, його мову, звичаї, вірування; до неї належать історичні місця й пам'ятки, література, твори мистецтва, архіви та бібліотеки.

Таким чином, охорона культурної спадщини трансформується в один з напрямів активної державної політики, який існує як система правових, організаційних, фінансових, матеріально-технічних, містобудівних, інформаційних та інших заходів з обліку (виявлення, наукове вивчення, класифікація, державна реєстрація), запобігання руйнуванню або заподіянню шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, ремонту, реабілітації, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини. Відповідно до статті 54 Конституції України культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність.

2.3. PEST-аналіз впливу культурного обміну на розвиток сталого туризму в Україні

Збагачення туристичного досвіду через культурний обмін є важливим фактором сталого розвитку туризму. Він сприяє формуванню відкритого та толерантного світогляду, сприяє міжкультурному діалогу, розвитку міжособистісних зв'язків, розширенню знань та розвитку освіти. Культурний обмін робить туризм більш приємним, глибшим та значущим для туристів, а також сприяє збереженню та просуванню культурної різноманітності у світі.

PEST-аналіз (політичний, економічний, соціальний та технологічний) дозволяє оцінити вплив зовнішніх факторів на різні аспекти сталого розвитку туризму, зокрема в контексті культурного обміну в Україні.

PEST-аналіз є ефективною методикою для оцінювання впливу зовнішніх факторів на розвиток сталого культурного туризму. Він допомагає виявити можливості та загрози, які можуть вплинути на ефективність реалізації сталого

розвитку, і розробити відповідні стратегії для їх подолання. Використання PEST-аналізу дозволяє забезпечити комплексний підхід до управління культурним туризмом, враховуючи політичні, економічні, соціальні та технологічні аспекти (таблиця 2.2.)

Таблиця 2.2.

PEST-аналіз впливу культурного обміну
на розвиток сталого туризму в Україні

Зовнішні фактори	Напрями сталого розвитку туризму	Заходи сталого розвитку туризму
Політичний (Political)	Законодавство та політика в галузі туризму	1. Підтримка урядом програм культурного обміну може сприяти розвитку туризму, забезпечуючи нормативно-правову базу для його функціонування. 2. Інтеграція України в міжнародні туристичні організації та партнерства може посилити культурний обмін і залучити більше туристів.
	Міжнародні відносини	3. Політична стабільність і сприятливі міжнародні відносини сприяють зростанню кількості туристів, зацікавлених у культурному обміні. 4. Політичні напруженості або конфлікти можуть негативно вплинути на туристичні потоки та культурний обмін.
Економічний (Economic)	Інвестиції в туризм	1. Збільшення інвестицій у туристичну інфраструктуру завдяки культурному обміну може покращити якість туристичних послуг і сприяти сталому розвитку. 2. Економічний розвиток регіонів через культурний туризм може сприяти створенню робочих місць і підвищенню добробуту місцевих громад.
	Доступність і ціни	3. Культурний обмін може призвести до підвищення цін на туристичні послуги, що вплине на доступність туризму для різних верств населення. 4. Валютні курси та загальна економічна ситуація в Україні можуть вплинути на привабливість країни як туристичної дестинації.
Соціальний (Social)	Культурне збагачення	1. Культурний обмін сприяє взаєморозумінню та толерантності між різними культурами, що може позитивно вплинути на соціальну стабільність і гармонію.

		2. Збереження та популяризація культурної спадщини через туризм може підвищити національну самосвідомість та ідентичність.
	Освіта і професійний розвиток	3. Обмін знаннями та досвідом у сфері туризму може підвищити рівень освіти і професійних навичок у цій галузі. 4. Залучення молоді до культурних програм і туризму сприяє їхньому соціальному розвитку та інтеграції в глобальні процеси.
Технологічний (Technological)	Інновації в туризмі	1. Використання сучасних технологій для просування культурного туризму (наприклад, віртуальні тури, мобільні додатки) може значно підвищити його привабливість. 2. Інвестиції в технологічну інфраструктуру (Інтернет, транспорт) сприяють зростанню туристичного потоку.
	Цифрові платформи і маркетинг	3. Соціальні мережі та цифрові платформи сприяють популяризації культурних заходів і туристичних продуктів, залучаючи більше туристів. 4. Аналіз великих даних (Big Data) може допомогти у прогнозуванні туристичних трендів і потреб, що сприятиме більш ефективному стратегічному плануванню.

Джерело: сформовано автором

Таблиця 2.3.

Таблиця результатів опитувань експертів про ступінь впливу виявлених факторів на розвиток сталого туризму в Україні

Фактор	Подфактор	Оцінка експерта 1	Оцінка експерта 2	Оцінка експерта 3	Оцінка експерта 4	Середня оцінка по експертам	Вага фактора	Зважена оцінка
Політичний (Political)	Підтримка урядом програм культурного обміну	8	7	9	8	8	0,06	0,50
	Інтеграція України в міжнародні туристичні організації	9	8	8	7	8	0,06	0,50
	Політична стабільність і сприятливі міжнародні відносини	7	7	8	7	7,25	0,06	0,41

	Політичні напруженості або конфлікти	8	9	8	8	8,25	0,07	0,57
Економічний (Economic)	Збільшення інвестицій у туристичну інфраструктуру	7	8	9	7	7,75	0,06	0,48
	Економічний розвиток регіонів через культурний туризм	9	8	8	7	8	0,06	0,52
	Підвищення цін на туристичні послуги через культурний обмін	7	7	8	7	7,25	0,06	0,42
	Валютні курси та загальна економічна ситуація	8	9	8	8	8,25	0,06	0,53
Соціальний (Social)	Культурний обмін і взаєморозуміння	8	7	9	8	8	0,06	0,50
	Збереження та популяризація культурної спадщини	9	8	8	7	8	0,06	0,50
	Обмін знаннями та досвідом у сфері туризму	7	7	8	7	7,25	0,06	0,41
	Залучення молоді до культурних програм	8	9	8	8	8,25	0,07	0,57
Технологічний (Technological)	Використання сучасних технологій для просування культурного туризму	7	8	9	7	7,75	0,06	0,48
	Інвестиції в технологічну інфраструктуру	9	8	8	7	8	0,06	0,52
	Соціальні мережі та цифрові платформи	7	7	8	7	7,25	0,06	0,42
	Аналіз великих даних (Big Data)	8	9	8	8	8,25	0,06	0,53
Всього					125,5	1	1	

Джерело: розраховано автором

Таблиця 2.4.

Підсумкова таблиця результатів PEST-аналізу

Фактор	Подфактор	Середня оцінка по експертам	Напрямок впливу фактора	Вага фактора	Зважена оцінка
Політичний (Political)	Підтримка урядом програм культурного обміну	8	+	0,06	0,50
	Інтеграція України в міжнародні туристичні організації	8	+	0,06	0,50
	Політична стабільність і сприятливі міжнародні відносини	7,25	-	0,06	0,41
	Політичні напруженості або конфлікти	8,25	-	0,07	0,57
Економічний (Economic)	Збільшення інвестицій у туристичну інфраструктуру	7,75	+	0,06	0,48
	Економічний розвиток регіонів через культурний туризм	8	+	0,06	0,52
	Підвищення цін на туристичні послуги через культурний обмін	7,25	-	0,06	0,42
	Валютні курси та загальна економічна ситуація	8,25	-	0,06	0,53
Соціальний (Social)	Культурний обмін і взаєморозуміння	8	+	0,06	0,50
	Збереження та популяризація культурної спадщини	8	+	0,06	0,50
	Обмін знаннями та досвідом у сфері туризму	7,25	+	0,06	0,41
	Залучення молоді до культурних програм	8,25	+	0,07	0,57
Технологічний (Technological)	Використання сучасних технологій для просування культурного туризму	7,75	+	0,06	0,48
	Інвестиції в технологічну інфраструктуру	8	+	0,06	0,52
	Соціальні мережі та цифрові платформи	7,25	+	0,06	0,42
	Аналіз великих даних (Big Data)	8,25	+	0,06	0,53
Всього		125,5		1	1

Джерело: розраховано автором

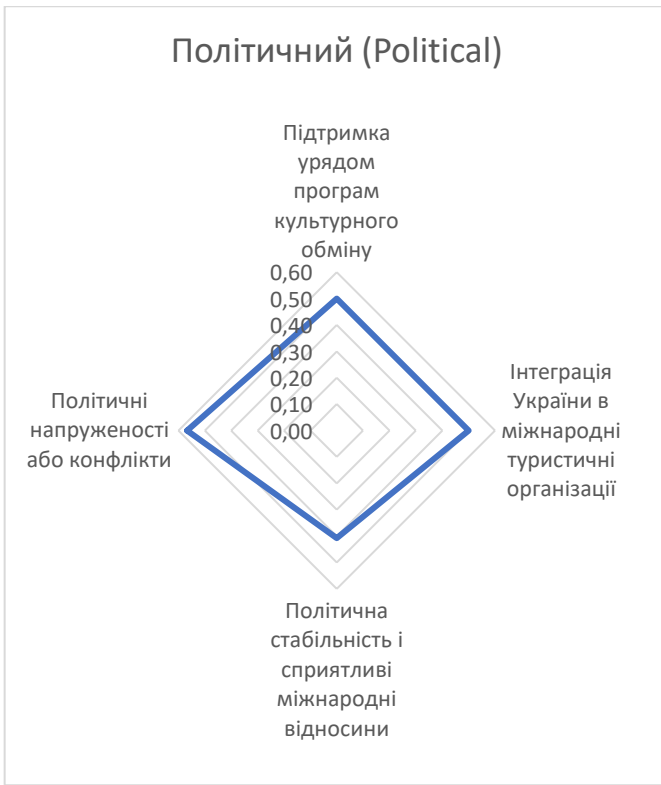

Рис.3.1 – Political factors (пелюсткова д-ма)

Рис.3.2 – Economic factors (пелюсткова д-ма)

Джерело: розраховано автором

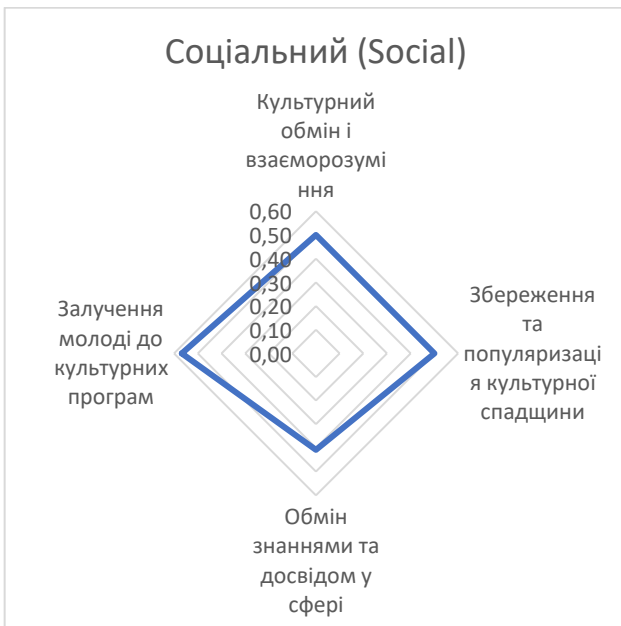

Рис.3.3 – Social factors (пелюсткова д-ма)

Рис.3.4 – Technological factors (пелюсткова д-ма)

Джерело: розраховано автором

Аналіз показав, що політичні фактори відіграють значну роль у розвитку туризму в Україні. Підтримка урядом програм культурного обміну та інтеграція

України в міжнародні туристичні організації мають позитивний вплив, сприяючи залученню туристів. Політична стабільність і сприятливі міжнародні відносини також є важливими, хоча менш значущими порівняно з іншими факторами. Водночас політичні напруженості та конфлікти негативно впливають на туристичні потоки, що знижує рівень культурного обміну.

Економічні фактори також мають значний вплив. Збільшення інвестицій у туристичну інфраструктуру та економічний розвиток регіонів через культурний туризм позитивно впливають на якість туристичних послуг і добробут місцевих громад. Проте підвищення цін на туристичні послуги через культурний обмін може знизити доступність туризму. Валютні курси та загальна економічна ситуація сприяють привабливості України як туристичної дестинації.

Соціальні фактори, такі як культурний обмін, популяризація культурної спадщини та залучення молоді до культурних програм, мають позитивний вплив на розвиток туризму. Вони сприяють взаєморозумінню, підвищенню національної самосвідомості та соціальному розвитку молоді. Обмін знаннями та досвідом у сфері туризму також сприяє підвищенню рівня освіти і професійних навичок.

Технологічні фактори, включаючи використання сучасних технологій для просування культурного туризму, інвестиції в технологічну інфраструктуру та аналіз великих даних, мають позитивний вплив на привабливість і ефективне стратегічне планування у туристичній індустрії. Соціальні мережі та цифрові платформи допомагають популяризувати культурні заходи, залучаючи більше туристів.

Всі фактори суттєво впливають на розвиток сталого туризму в Україні. Найбільш позитивний вплив мають підтримка урядом культурних програм, інтеграція в міжнародні туристичні організації, економічний розвиток регіонів через культурний туризм та аналіз великих даних. Проте політичні напруженості та підвищення цін на туристичні послуги можуть негативно впливати, що потрібно враховувати для забезпечення подальшого успішного розвитку туристичної індустрії.

Отже, культурний обмін може мати значний вплив на сталий розвиток туризму в Україні, сприяючи економічному зростанню, соціальній інтеграції та збереженню культурної спадщини. Однак для максимального ефекту необхідно враховувати політичні, економічні, соціальні та технологічні фактори, адаптуючи стратегії розвитку відповідно до актуальних умов і можливостей.

Висновки до розділу 2

В другому розділі було розглянуто різні аспекти, які демонструють, як культурний обмін сприяє сталому розвитку туризму через збагачення туристичного досвіду, збереження та популяризацію культурної спадщини та практику етичного туризму. Висновки цього розділу підкреслюють важливість культурного обміну як ключового елементу для сталого розвитку туризму, а також вказують на можливості та виклики, що виникають у цьому контексті, а саме:

1. Збагачення туристичного досвіду: культурний обмін створює унікальні можливості для туристів отримати глибше розуміння та апреціацію культур, традицій, мистецтва та кухні різних народів. Це збагачує їхній туристичний досвід і сприяє розвитку міжнародного співробітництва та розумінню міжкультурних відмінностей.

2. Збереження та популяризація культурної спадщини: культурний обмін сприяє збереженню та відтворенню культурної спадщини, що є важливим елементом сталого розвитку туризму. Популяризація культурних цінностей привертає увагу до унікальності культур та сприяє їхньому збереженню для майбутніх поколінь.

3. PEST-аналіз показав: політичні, економічні, соціальні та технологічні фактори відіграють важливу роль у розвитку туризму в Україні. Підтримка урядом програм культурного обміну та інтеграція в міжнародні туристичні організації сприяють залученню туристів, тоді як політичні напруженості можуть негативно впливати на туристичні потоки. Економічні інвестиції в туристичну інфраструктуру покращують якість послуг і підвищують добробут

місцевих громад, хоча зростання цін може знизити доступність туризму. Соціальні фактори, такі як популяризація культурної спадщини та залучення молоді, сприяють взаєморозумінню та соціальному розвитку. Технологічні інновації, включаючи використання соціальних мереж і аналіз великих даних, підвищують привабливість і ефективність стратегічного планування в туристичній індустрії.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОГО ОБМІНУ ДЛЯ СПРИЯННЯ СТАЛОМУ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

3.1. Напрями реалізації практики сталого туризму на принципах культурного обміну

Практика сталого розвитку туризму – це підхід до розвитку туристичної індустрії, який спрямований на задоволення потреб туристів і приймаючих регіонів сьогодні, з одночасним захистом та збереженням природних, культурних і соціальних ресурсів для майбутніх поколінь. Цей підхід базується на трьох основних принципах: екологічна стійкість, соціальна справедливість та економічна життєздатність, а саме:

1. Екологічна стійкість, реалізується шляхом збереження природних ресурсів (захист і збереження природних середовищ, ландшафтів, флори і фауни) та мінімізації впливу на навколишнє середовище (зменшення негативного впливу туризму на навколишнє середовище через впровадження екологічно дружніх практик, таких як зниження викидів, використання відновлюваних ресурсів, переробка відходів);

2. Соціальна справедливість реалізується шляхом залучення місцевих громад та вовазі до культурної спадщини (збереження та повага до місцевих традицій, культури та способу життя, запобігання культурній деградації та комерціалізації);

3. Економічна життєздатність реалізується шляхом створення робочих місць та довгостроковому економічному розвитку.

Сталий розвиток туризму та культурний обмін мають тісний зв'язок, оскільки вони обидва сприяють збереженню та розвитку культурної спадщини, міжнародному взаєморозумінню та економічному зростанню. Практика сталого розвитку туризму, що ґрунтується на принципах культурного обміну, має кілька ключових аспектів (рис. 3.1.):

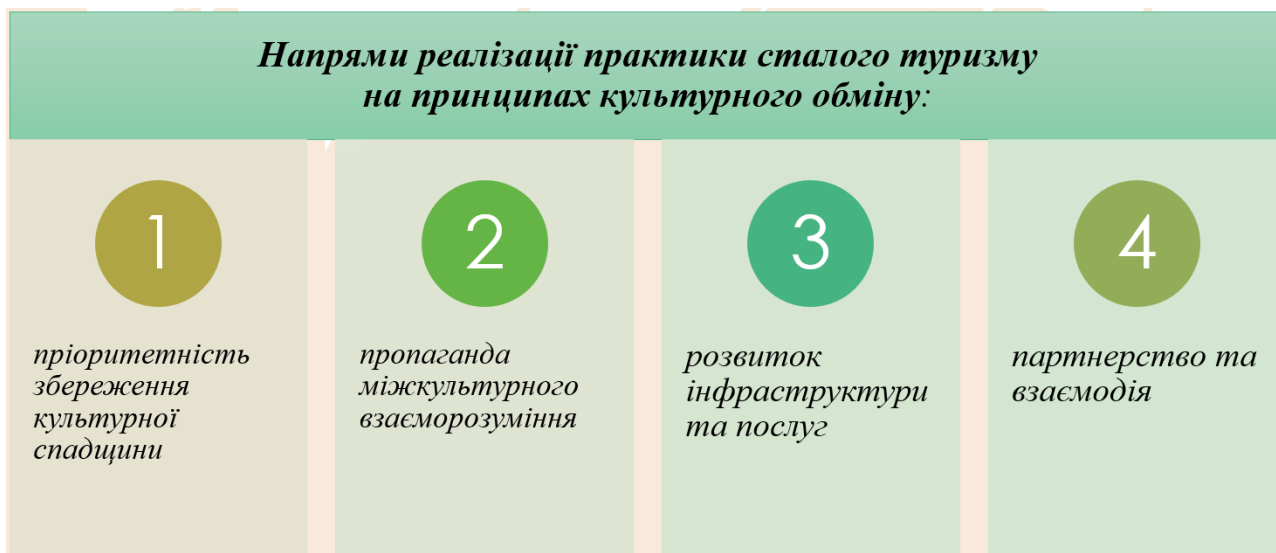

Рис. 3.1. - Ключові аспекти реалізації практики сталого розвитку туризму, що ґрунтується на принципах культурного обміну.

Джерело: складено автором

- *пріоритетність збереження культурної спадщини*: сталий розвиток туризму повинен базуватися на повазі до культурної спадщини місцевих громад та її збереженні. Це передбачає створення програм та ініціатив, спрямованих на охорону та відновлення історичних та культурних пам'яток, забезпечення доступу до них для туристів та місцевого населення, а також створення умов для збереження місцевих традицій та обрядів.

- *пропаганда міжкультурного взаєморозуміння*: культурний обмін через туризм є потужним засобом сприяння міжкультурному взаєморозумінню. Програми обміну культурними програмами, фестивалі, виставки, майстер-класи та інші події дозволяють туристам та місцевому населенню взаємодіяти та вивчати один одного, що сприяє зближенню різних культур та поглибленню розуміння та поваги один до одного.

- *розвиток інфраструктури та послуг*: сталий розвиток туризму передбачає створення інфраструктури та послуг, які враховують культурні та екологічні особливості регіону. Це може включати розвиток еко-готелів, традиційних майстерень, екскурсійних маршрутів, що пропонують можливості для туристів поглибити знання про місцеву культуру та природне довкілля.

- партнерство та взаємодія: важливим аспектом практики сталого розвитку туризму є партнерство та взаємодія між урядовими структурами, громадськими організаціями, місцевими громадами та бізнес-сектором. Спільні зусилля у напрямку збереження культурної спадщини та просування сталого туризму можуть сприяти створенню ефективних та стійких стратегій розвитку.

Сталий розвиток туризму є важливим напрямом у сучасній туристичній індустрії, який сприяє гармонійному співіснуванню економічних, соціальних та екологічних аспектів. Використовуючи принципи сталого розвитку, туристичні підприємства можуть забезпечити довгострокову привабливість своїх послуг і зробити позитивний внесок у збереження планети та добробут місцевих громад.

Практика сталого розвитку туризму, що ґрунтується на принципах культурного обміну, є важливим інструментом для забезпечення збалансованого та сталого розвитку туризму. Шляхи оптимізації цього процесу включають збереження культурної спадщини, просування міжкультурного взаєморозуміння, розвиток інфраструктури та послуг, а також партнерство та взаємодія між різними зацікавленими сторонами. Реалізація цих заходів сприятиме створенню туристичного середовища, що забезпечить максимальний користь для місцевих громад та збереження культурної та природної спадщини для майбутніх поколінь.

3.2. Розробка концепції нового туристичного маршруту, що враховує принципи культурного обміну та сталого розвитку.

Концепція розвитку — це системний підхід до планування та реалізації довгострокових змін, спрямованих на покращення різних аспектів економічного, соціального, екологічного та культурного життя в певній галузі або регіоні. Вона визначає стратегічні цілі, принципи та напрями діяльності, які дозволяють досягати сталого та збалансованого розвитку (табл.3.1.).

Основні елементи концепції розвитку регіонального туризму

№	Елементи	Орієнтовані дії	Концепція розвитку регіонального туризму
1	Аналіз поточного стану:	Оцінка поточної ситуації, виявлення проблем і слабких місць. Аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на розвиток.	Оцінка туристичної інфраструктури, визначення головних туристичних об'єктів, аналіз потоку туристів, SWOT-аналіз.
2	Визначення стратегічних цілей:	Формулювання довгострокових та середньострокових цілей. Визначення конкретних, вимірюваних, досяжних, релевантних і обмежених у часі (SMART) цілей.	Збільшення туристичного потоку на 20% протягом наступних 5 років. Підвищення рівня задоволеності туристів до 90%.
3	Розробка напрямів розвитку:	Визначення ключових напрямів та пріоритетів, які необхідно розвивати для досягнення поставлених цілей. Враховання ресурсів, можливостей та обмежень.	Розвиток туристичної інфраструктури (готелі, дороги, інформаційні центри). Просування туристичних маршрутів і бренду регіону. Розвиток екотуризму та культурного туризму.
4	Планування заходів:	Розробка конкретних заходів та проектів, які будуть реалізовані для досягнення цілей. Встановлення термінів виконання та відповідальних за реалізацію.	Реконструкція історичних пам'яток і розвиток нових туристичних об'єктів. Проведення маркетингових кампаній у співпраці з туроператорами. Організація навчальних програм для місцевих підприємців у сфері туризму.
5	Моніторинг та оцінка:	Впровадження системи моніторингу та оцінки результатів реалізації концепції. Аналіз досягнень і коригування планів у разі необхідності.	Регулярне проведення опитувань туристів для оцінки рівня задоволеності. Аналіз економічних показників (дохід від туризму, створені робочі місця).

Джерело: складено автором

Концепція розвитку є основою для систематичного і цілеспрямованого розвитку в будь-якій галузі або регіоні. Вона включає аналіз поточного стану, визначення стратегічних цілей, розробку напрямів розвитку, планування конкретних заходів та систематичний моніторинг і оцінку результатів. Це дозволяє забезпечити ефективне використання ресурсів та досягнення сталого розвитку.

Впровадження нових туристичних маршрутів є важливим кроком у сприянні культурному обміну, сталому розвитку та реалізації цілей будь якої концепції розвитку в туризмі. Концепція розвитку регіонального туризму, що враховує принципи культурного обміну та сталого розвитку має на меті створення унікального досвіду для туристів, що ґрунтується на взаєморозумінні, повазі до культур та збереженні природних ресурсів.

Основні принципи концепції:

1. Участь місцевих громад: місцеві громади є ключовими учасниками у розробці та реалізації туристичних маршрутів. Їхні знання, традиції та ресурси повинні бути враховані на кожному етапі процесу.

2. Збереження культурної спадщини: туристичні маршрути повинні бути спрямовані на збереження та просування культурної спадщини регіонів. Вони дозволять туристам поглибити знання про місцеві традиції, ремесла, мову та історію через взаємодію з місцевим населенням.

3. Екологічна відповідальність: туристичні маршрути повинні бути розроблені з урахуванням екологічних принципів з метою збереження природного середовища. Рекомендовано приділити увагу екопоходам, відповідальному використанню природних ресурсів та зменшенню вуглецевого сліду.

4. Взаємодія та міжкультурне спілкування: туристичні маршрути повинні створювати можливості для туристів та місцевого населення спілкуватися та обмінюватися досвідом, ідеями та знаннями. Це сприятиме розумінню та повазі між різними культурами.

Етапи розробки туристичних маршрутів складаються з:

1. Дослідження та аналізу: вивчення потенціалу регіонів, їх культурних та природних особливостей, а також існуючих туристичних послуг та інфраструктури.

2. Залучення місцевих громад: проведення консультацій та спільної роботи з представниками місцевих громад для ідентифікації потреб та ідей для туристичних маршрутів.

3. Розробка маршрутів та програм: створення туристичних маршрутів, які б об'єднували цікаві культурні та природні об'єкти, а також розробка програми подій та діяльностей для туристів.

4. Маркетинг та продажі: просування туристичних маршрутів серед туристичних агентств, веб-сайтів, соціальних медіа та інших каналів зв'язку.

5. Оцінка та вдосконалення: постійна оцінка ефективності туристичних маршрутів та внесення змін з урахуванням отриманих відгуків та досвіду.

Принципи сталого розвитку туристичних дестинацій включають в себе [22]:

- екологічну сталість, яка розвиток туризму на основі підтримки базових екологічних процесів, біологічної різноманітності та біологічних ресурсів;

- соціальну і культурну сталість, що забезпечує такий стан, за якого розвиток поєднується зі збереженням культурних цінностей і традицій, а також місцевої самобутності;

- економічну сталість, що передбачає забезпечення економічної ефективності розвитку і такий стан, за якого обраний метод управління ресурсами дає можливість їх використання майбутніми поколіннями.

Визнання принципів сталого розвитку в туризмі означає наступне.

1. *Відповідно до принципу екологічної стійкості:*

- впровадження ресурсозберігаючих технологій, екологізацію господарської діяльності підприємств туристичної галузі;

- створення умов для перерозподілу потоків відпочиваючих з урахуванням допустимих рекреаційних навантажень і стійкості природних комплексів до антропогенного впливу;

- організацію системи екологічної освіти і виховання широких верств населення з метою підвищення культури природокористування, збереження і відновлення унікальних природних комплексів;

2. Відповідно до принципу соціальної сталості:

- турботу про місцеве населення та збереження стабільної соціальної та культурної обстановки в дестинації. Необхідно підвищувати привабливість зайнятості в туризмі, покращуючи умови праці, розширюючи можливості кар'єрного зростання, надаючи можливість навчання та підвищення кваліфікації;

- доступність туристичних послуг всім громадянам, у тому числі соціально уразливим групам населення. Соціальний туризм сприяє скороченню сезонності попиту і підтримує стійку цілорічну зайнятість. Під час розробки та спорудження засобів розміщення, підприємств харчування, розваг, транспортної інфраструктури, усюди, де це можливо, необхідно враховувати особливості та потреби людей з обмеженими можливостями.

3. Відповідно до принципу економічної ефективності:

- підвищення ефективності використання туристичних ресурсів на основі впровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій і матеріалів, зниження витрат за рахунок скорочення енергії, водоспоживання і кількості відходів;

- підвищення якості та конкурентоспроможності туристичного продукту. Використання нових, екологічно чистих технологій під час здійснення туристичної діяльності може стати вагомим аргументом у конкурентній боротьбі на світовому туристичному ринку;

- управління туристичними потоками з метою зниження яскраво вираженої сезонності, розширення туристичного сезону, більш ефективного розподілу туристичних потоків, як у часі, так і в просторі, є, безсумнівно, вигідним не тільки з екологічної, але і з економічної точки зору;

- розробку і застосування різних напрямів діяльності по вдосконаленню сертифікації та маркування туристичних послуг і продуктів. Розробка системи

сертифікації для підприємств, що застосовують підходи сталого розвитку, дає додаткові конкурентні переваги на світовому ринку

З метою забезпечення сталого розвитку та управління туризмом в UNWTO створено відділ сталого розвитку, який розробляє практичні інструменти застосування принципів сталого розвитку в конкретних ситуаціях. Зокрема: планування розвитку туризму на національному, регіональному та місцевому рівнях; організовані семінари з планування туризму.

Настанови щодо розвитку сталого туризму та практики управління застосовні до всіх видів туризму в усіх видах напрямків, включаючи масовий туризм та різні сегменти туризму в нішах. Принципи стійкості стосуються екологічних, економічних та соціокультурних аспектів розвитку туризму, і повинен бути встановлений відповідний баланс між цими трьома аспектами, щоб гарантувати його довгострокову стійкість.

Таким чином, стійкий туризм повинен [34]:

- Оптимально використовувати екологічні ресурси, які є ключовим елементом розвитку туризму, підтримуючи необхідні екологічні процеси та допомагаючи зберегти природну спадщину та біорізноманіття.
- Поважати соціокультурну справжність приймаючих громад, зберігати їх побудовану та живу культурну спадщину та традиційні цінності та сприяти міжкультурному розумінню та толерантності.
- Забезпечити життєздатні довгострокові економічні операції, забезпечуючи соціально-економічну вигоду всім зацікавленим сторонам, які справедливо розподіляються, включаючи стабільну зайнятість та можливості отримання доходів та соціальні послуги для приймаючих громад, а також сприяючи подоланню бідності (рис. 3.2).

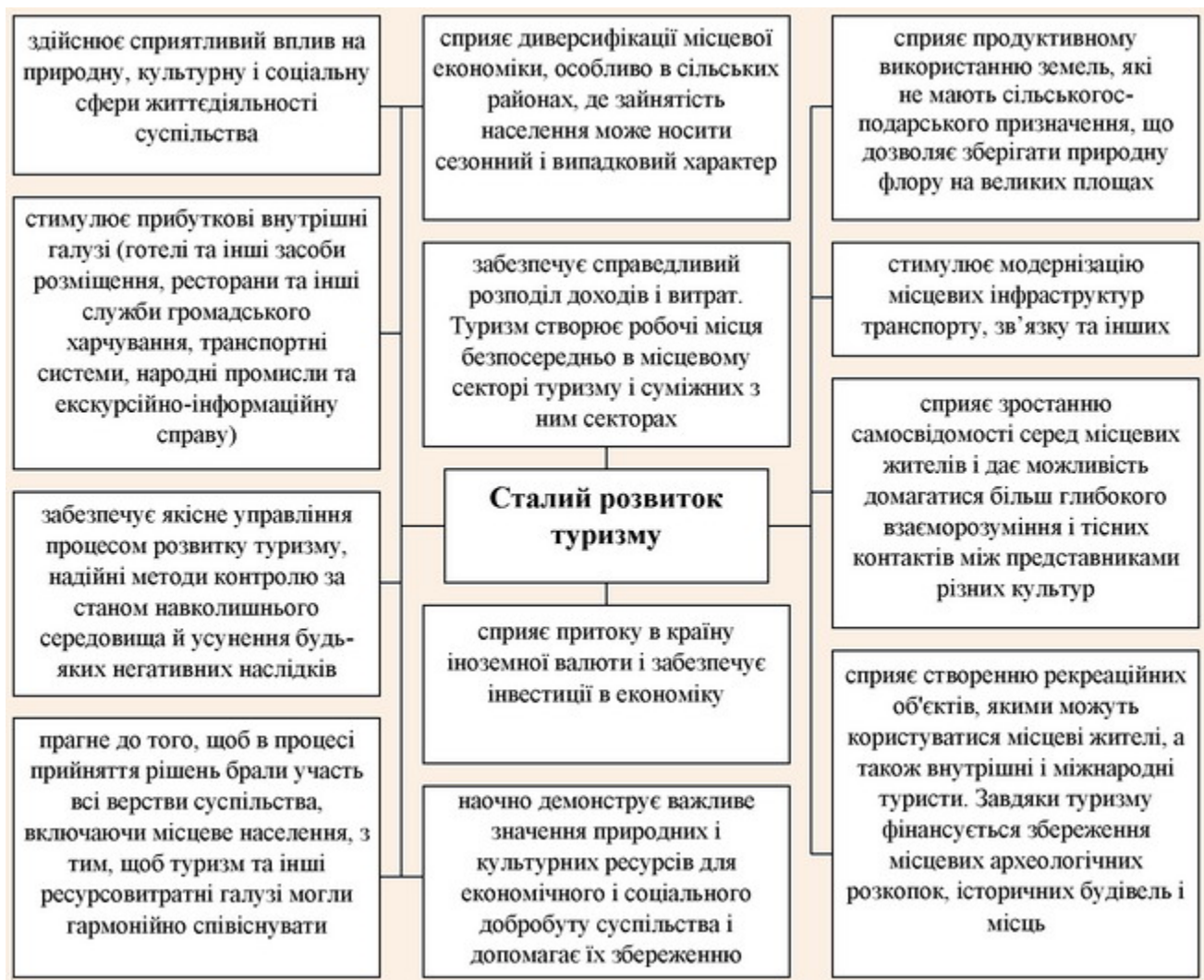

Рис. 3.2. Позитивний вплив сталого туризму
Джерело: [34]

Науково-технічний та соціально-економічний прогрес призвів до прискореного розвитку туризму. Через це в місцях, що масово відвідуються туристами, з'явилися серйозні проблеми в галузі екології, культури та соціального розвитку (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Наслідки розвитку туризму

Користь	Збиток
Економічні наслідки	
1. Розширення участі в міжнародному розподілі праці; 2. Використання місцевих ресурсів; 3. Залучення іноземного капіталу та отримання доходів у валюті;	1. Відтік твердої валюти; 2. Зростання імпорту; 3. Відтік із традиційних сфера зайнятості; 4. Сезонна зайнятість;

<ul style="list-style-type: none"> 4. Зростання місцевого ділового обороту; 5. Структурні зрушення в національному виробництві товарів і послуг; 6. Підвищення зайнятості місцевого населення; 7. Надходження податків до державного бюджету; 8. Зростання особистих доходів; 9. Збалансованість регіональних диспропорцій; 10. Формування економічного іміджу країни за кордоном. 	<ul style="list-style-type: none"> 5. Інфляція; 6. Узурпація влади іноземними компаніями; 7. Залежність від політичної ситуації, міжнародної економічної кон'юнктури, моди; 8. Виникнення економічних криз і незбалансованість розвитку.
Соціально-культурні наслідки	
<ul style="list-style-type: none"> 1. Руйнування мовних, соціальних, класових, релігійних бар'єрів 2. Підвищення освітнього рівня, розширення культурних горизонтів 3. Збереження історико-архітектурних пам'яток, творів мистецтва і традицій 4. Доступ до інформації 5. Соціально сприятливе проведення вільного часу, навички здорового способу життя 6. Патріотичне виховання молоді 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Негативне ставлення місцевого населення, створення стереотипів 2. Ефект демонстрації (наслідування в споживанні) 3. Комерціалізація культури, релігії, мистецтва. 4. Загострення соціальних проблем 5. Деградація та комерціалізація культурних пам'яток 6. Зміни в суспільній структурі..
Екологічні наслідки	
<ul style="list-style-type: none"> 1. Створення національних парків і заповідників 2. Вивчення природно-рекреаційних ресурсів 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Забруднення навколишнього середовища; 2. Деградація ландшафтів; 3. Виведення сільськогосподарських земель з обороту.

Джерело: [26]

Сталий розвиток туризму вимагає усвідомленої участі всіх відповідних зацікавлених сторін, а також сильного політичного лідерства для забезпечення широкої участі та досягнення консенсусу. Досягнення сталого туризму - це безперервний процес, і він потребує постійного моніторингу наслідків, введення необхідних профілактичних та / або коригуючих заходів, коли це необхідно.

Розробка нового туристичного маршруту, що враховує принципи культурного обміну та сталого розвитку, є важливим кроком у створенні стійкої туристичної індустрії. Ця концепція сприятиме збереженню та просуванню

культурної спадщини, забезпечить місцевим громадам економічний розвиток та створить унікальний досвід для туристів. Реалізація такого маршруту вимагатиме спільних зусиль від усіх учасників та підтримки від владних структур та громадських організацій.

3.3. Організація туристичного маршруту по регіонах України: «Культурний обмін та сталий розвиток»

Туристичний маршрут «Культурний обмін та сталий розвиток» створено з метою сприяння культурному обміну та сталому розвитку. Він включає відвідування визначних культурних та природних об'єктів, що зберігають та просувають культурну спадщину України, забезпечують економічний розвиток місцевих громад і створюють унікальний досвід для туристів.

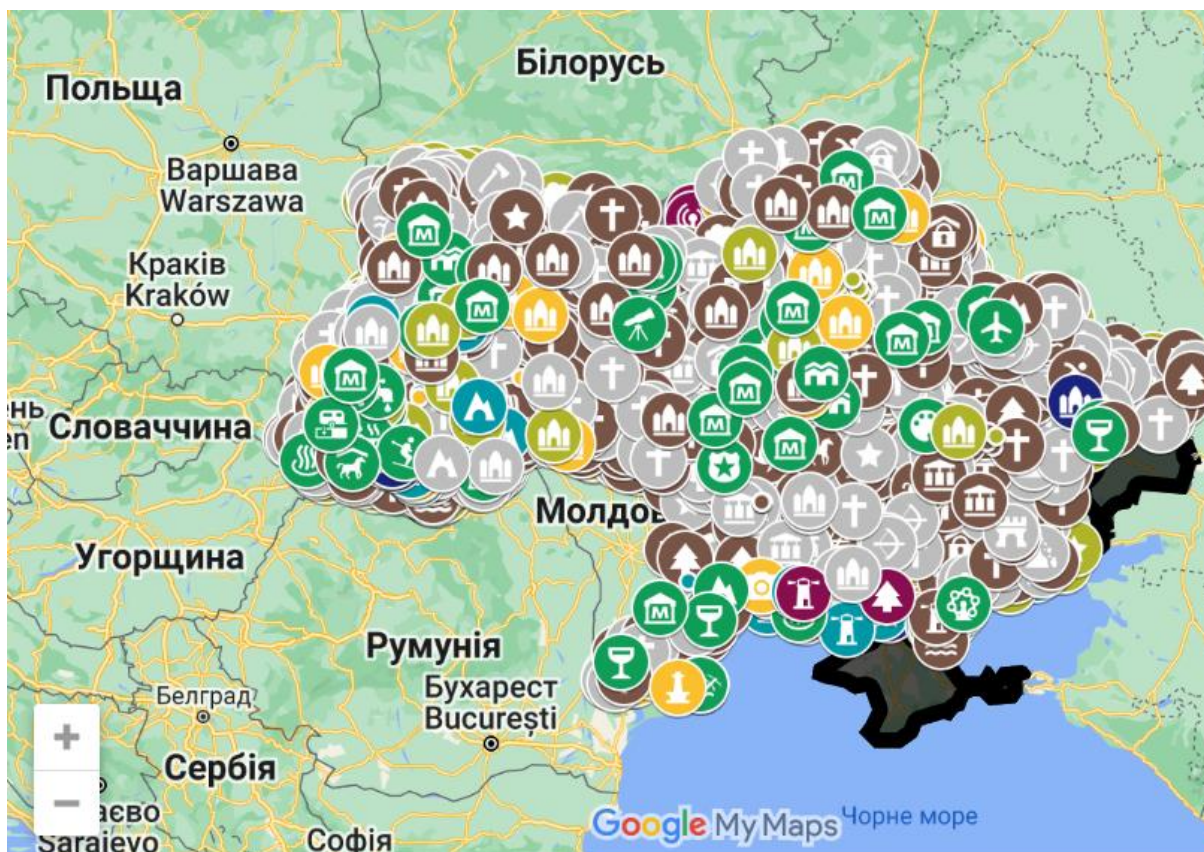

Рис. 3.3 – Туристична карта України

Маршрут розрахований на 14 днів з відвідуванням всіх регіонів України, ознайомленням ключових туристичних магнітів та вивчення історичних, національних та культурних особливостей регіону (рис. 3.3.).

Транспорт: автобус

Орієнтований бюджет 300 грн в день з одного туриста.

День 1-2: Київ (рис. 3.4.)

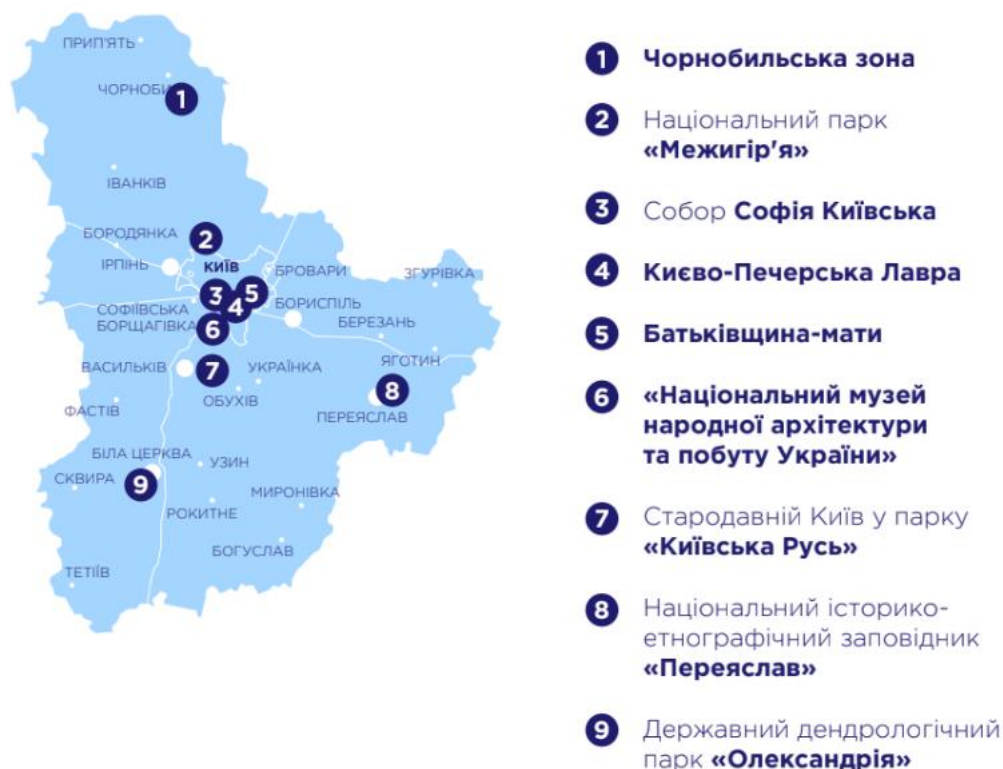

Рис. 3.4 – Туристична карта та туристичні магніти Київщини

Джерело: [36]

Києво-Печерська лавра – історичний монастирський комплекс, що входить до списку Світової спадщини ЮНЕСКО.

Софійський собор – один з найстаріших християнських храмів у Східній Європі.

Андріївський узвіз – мистецький центр з численними галереями, музеями та сувенірними магазинами.

Екологічні заходи: Використання велосипедів або електроскутерів для пересування містом, підтримка місцевих еко-магазинів та кафе.

День 3-4: Львів (рис. 3.5.)

Рис. 3.5 – Туристична карта та туристичні магніти Львівщини

Джерело: [36]

Старе місто Львова – архітектурні пам'ятки, вузькі вулички, багата культурна спадщина.

Личаківський цвинтар – історичний некрополь, музей під відкритим небом.

Замок Паланок – середньовічний замок у Мукачеві.

Екологічні заходи: Підтримка місцевих ремісників, відвідування еко-ферм, дегустація органічних продуктів.

День 5-6: Закарпаття (рис. 3.6.)

Рис. 3.6 – Туристична карта та туристичні магніти Закарпаття

Джерело: [36]

Мукачівський замок – історична фортеця з унікальним архітектурним стилем.

Термальні джерела Косино – місце для оздоровлення та релаксації.

Карпатські гори – екотуризм, піші походи, спостереження за дикою природою.

Екологічні заходи: Відвідування місцевих еко-садиб, підтримка екологічного туризму, участь в екологічних майстер-класах.

День 7-8: Івано-Франківська область (рис. 3.7.)

Рис. 3.7 – Туристична карта та туристичні магніти Івано-Франківщини

Джерело: [36]

Буковель – найбільший гірськолижний курорт України, активний відпочинок влітку та взимку.

Яремче – відомий курорт з водоспадами, мінеральними джерелами та культурними пам'ятками.

Говерла – найвища вершина України, піші маршрути та альпінізм.

Екологічні заходи: Підтримка місцевих гідів та турфірм, використання екологічно чистого транспорту.

День 9-10: Одеська область (рис. 3.8.)

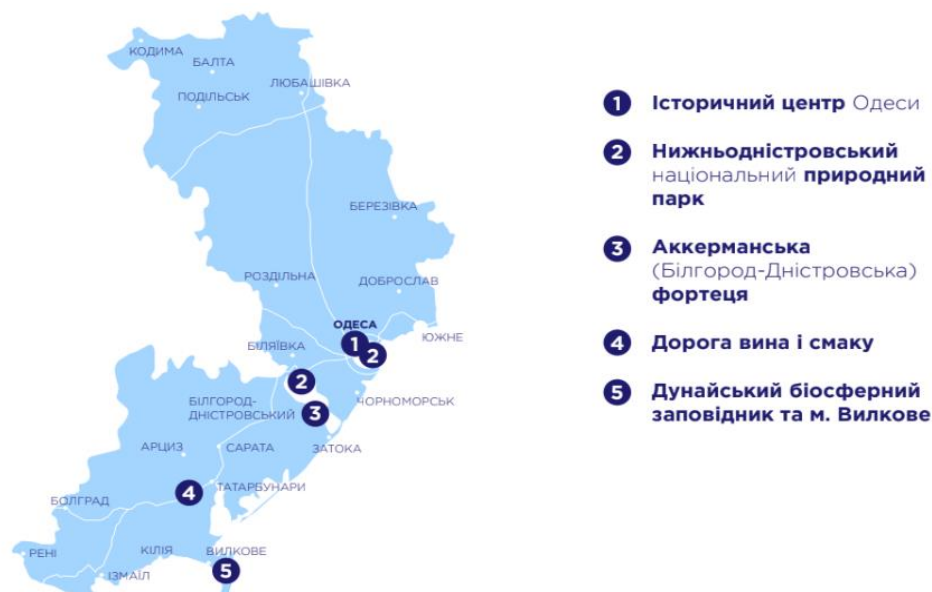

Рис. 3.8 – Туристична карта та туристичні магніти Одещини

Джерело: [36]

Одеські катакомби – унікальна підземна система тунелів.

Оперний театр – архітектурний шедевр, культурний центр міста.

Приморський бульвар і Потьомкінські сходи – популярні місця для прогулянок з чудовими видами на море.

Екологічні заходи: Відвідування місцевих еко-ринків, підтримка екологічних ініціатив, таких як прибирання пляжів.

День 11-12: Полтавська область (рис. 3.9.)

Рис. 3.9 – Туристична карта та туристичні магніти Полтавщини

Джерело: [36]

Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішні – центр українського народного мистецтва.

Полтавська битва – історичний музей та поле бою.

Диканька – село, відоме своїми історичними та культурними пам'ятками.

Екологічні заходи: Участь у майстер-класах з народних ремесел, підтримка місцевих екологічних ініціатив.

День 13-14: Харківська область (рис. 3.10.)

Рис. 3.10 – Туристична карта та туристичні магніти Харківщини

Джерело: [36]

Парк Горького – один з найбільших парків міста з атракціонами та культурними заходами.

Фельдман Екопарк – зоопарк та рекреаційний центр з екологічною спрямованістю.

Харківський історичний музей – музей з багатою колекцією артефактів.

Екологічні заходи: Відвідування екологічних ферм, участь у місцевих екологічних проєктах, підтримка екологічного транспорту.

Запропонований маршрут сприяє збереженню та просуванню культурної спадщини України, підтримує сталий розвиток і забезпечує економічний розвиток місцевих громад. Використання екологічно чистих транспортних

засобів, підтримка місцевих виробників та участь у культурних та екологічних заходах сприятиме створенню унікального досвіду для туристів.

Висновок до розділу 3

Досліджено шляхи оптимізації культурного обміну для сприяння сталому розвитку туризму. Вивчення практик сталого розвитку туризму показало, що інтеграція принципів культурного обміну в туристичні маршрути та програми може значно підвищити їх ефективність та привабливість. Наприклад, створення нових туристичних маршрутів, які враховують культурні особливості регіонів, сприятиме збереженню та популяризації культурної спадщини, а також розвитку локальних громад.

Особлива увага приділяється розробці концепції туристичного маршруту, що базується на принципах сталого розвитку та культурного обміну, включатиме в себе відвідування місцевих музеїв, участь у майстер-класах з традиційних ремесел, зустрічі з місцевими жителями та знайомство з їхнім побутом та традиціями. Це дозволить не лише збагачувати туристичний досвід, але й сприяти економічному розвитку регіону через підтримку місцевого бізнесу та ремесел.

Організація таких проєктів, які допоможуть у збереженні культурної спадщини та розвитку місцевих громад, включатимуть реставрацію історичних пам'яток, проведення культурних фестивалів та навчальних програм для місцевих жителів і туристів. Важливо, щоб такі ініціативи були добре організовані та підтримувані як місцевою владою, так і туристичними організаціями, що сприятиме сталому розвитку туризму та гармонійному розвитку культурного обміну.

ВИСНОВОК

У результаті проведеного дослідження вирішено важливе наукове завдання – поглиблення теоретико-методичних основ та надання практичних рекомендацій з розвитку культурного обміну та сталого розвитку туризму, проаналізовано та обґрунтовано встановлення сутності культурного обміну, аналіз його ролі у туристичній діяльності, факторів, що впливають на ефективність культурного обміну в туризмі, і визначення можливостей та перешкод для розвитку сталого туризму через культурний обмін..

Для досягнення заявленої мети були вирішені дослідні завдання та отримані такі висновки:

1. Досліджено та визначено зміст і структуру поняття «культурний туризм», «культурний обмін». Досліджено значення культурного обміну через туризм, який допомагає зберегти та збагатити культурну спадщину різних народів. Культурний туризм є складним і багатогранним явищем, яке поєднує в собі економічні, соціальні та культурні аспекти. Ключові аспекти значення розвитку культурного туризму в сучасній економіці та їх характеристика.

2. Досліджено взаємозв'язок між культурним обміном та сталим розвитком туризму, встановлено ключові аспекти цього взаємозв'язку, Визначено сутність та значення сталого розвитку, його структуру, здійснено аналіз виявлених проблеми, виявлено взаємозв'язок між культурним обміном та сталим розвитком туризму а також його позитивний та негативний вплив.

3. Досліджено основні методичні підходи до оцінювання ефективності сталого розвитку культурного туризму, що здійснюються через аналіз їх основних показників. Визначено індикатори сталого розвитку які є ключовими інструментами для вимірювання прогресу в досягненні цілей сталого розвитку. Запропоновано авторське бачення до методичного підходу оцінювання ефективності сталого розвитку культурного туризму. Визначено кількісні, якісні та інтегровані методи оцінювання ефективності сталого розвитку культурного туризму. Запропоновано практичне застосування методик оцінювання

ефективності сталого розвитку культурного туризму, які визначені ключовими індикаторами оцінювання економічного, соціального, культурного та екологічного впливу культурного туризму.

4. Досліджено та проаналізовано значення культурного обміну який розширює горизонти та збагачує туристичний досвід, також допомагає туристам розуміти важливість та цінність культурної спадщини, сприяє міжособистісним зв'язкам, визначено роль культурного обміну у розширенні знань та розвитку освіти туристів.

Проаналізовано туристичні показники регіонів-лідерів України, а саме: за сплатою туристичного збору, обсягу туристичного збору, проаналізовано динаміку податкових надходжень в туристичній галузі, розраховано відсоткове порівняння податкових надходжень в туристичній галузі за 2021-2-23 роки. Визначено ряд рекомендацій щодо покращення досліджуваних показників у наступний період.

5. Зроблено аналіз культурної спадщини України, визначено основні напрямки збереження культурної спадщини та роль туризму у популяризації та збереженні культурної спадщини. Визначено роль культурної спадщини у можливості побудови міжкультурного діалогу, розвитку міжнародних зв'язків та економічного зростання. Наведено способи популяризації культурної спадщини, визначено та проаналізовано перелік «Туристичних магнітів України» та за регіонами. Доведено що регіональні туристичні магніти України мають значний вплив на економічний розвиток своїх регіонів. Вони сприяють зростанню надходжень до місцевих бюджетів, створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури та підвищенню інвестиційної привабливості. Зроблено PEST-аналіз впливу культурного обміну на розвиток сталого туризму в Україні.

6. Запропоновано використання практики сталого розвитку туризму, як підходу до розвитку туристичної індустрії, який спрямований на задоволення потреб туристів і приймаючих регіонів сьогодні, з одночасним захистом та збереженням природних, культурних і соціальних ресурсів для майбутніх поколінь. Визначено ключові аспекти реалізації практики сталого розвитку

туризму, що ґрунтується на принципах культурного обміну, розроблено пропозиції щодо створення нових туристичних маршрутів, що враховують принципи культурного обміну та сталого розвитку.

7. Визначено елементи, принципи, етапи розробки туристичних маршрутів. Запропоновано організацію туристичного маршруту по регіонам України: «Культурний обмін та сталий розвиток», який включає відвідування визначних культурних та природних об'єктів, що зберігають та просувають культурну спадщину України, забезпечують економічний розвиток місцевих громад і створюють унікальний досвід для туристів.

14.06.2024

Юлія НАКОНЄЧНА

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кривега Л.Д. Світоглядні орієнтації особи в умовах трансформації суспільства : Автореф. дис.... д-ра філос. наук.: 09.00.03 / Л.Д.Кривега.- Унт внутр. справ. - Х., 1999.- 30с.
2. Кримський С.Б. Архетипи української культури / С.Б.Кримський // Феномен української культури. – К., 1996. – С.97-98.
3. Кримський С.Б. Запити філософських смислів: монографія / С. Б. Кримський. – К.:ПАРАПАН, 2003. – 240с.
4. Кургузов А.О. Мова як засіб соціокультурної самоідентифікації особистості: Автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.03 / Запорізький державний університет. - Запоріжжя, 2004.- 16с.
5. Лепський М.А. Взаємозв'язок оптимізму та песимізму: проблема соціальної перспективи. Дис.д-ра філос.наук: 09.00.03 / Максим Анатолійович Лепський. - Запорізький національний університет, 2006.
6. Маркс К. Манифест коммунистической партии / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Избранные сочинения. В 9-ти т. Т. 3.
7. Мегрелішвілі М.О. Буття людини як буття можливостей: соціальнофілософський аналіз: Автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.03/ Запорізький національний університет.-Запоріжжя.-2004.- 17с.
8. Мосіонжник Л.А. Антропологія цивілізацій / Леонід Авраамович Мосіонжник. - Кишенев: Вища Антропологічна школа, 2006. - 468 с.
9. Нестеренко Г.О. Особистість у нелінійному суспільстві: [монографія] / Галина Олегівна Нестеренко. – Запоріжжя: Просвіта, 2004. С.140
10. Предборська І.М. Мінливість, соціум, людина. Монографія / Ірина Михайлівна Предборська. – Суми: Видавництво «Слобожанщина», 1995. С. 136
11. Сміт Е.Д. Національна ідентичність [пер. з англ. П.Тарашука] / Е.Д.Сміт. – К.: Основи, 1994. С. 223
12. [Гулевська Н.М. Передумови формування стійкого туризму // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2007. №2. С.130-134.](#)
Давидова О.Г. Державне регулювання розвитку туристичної діяльності в

Україні: автореф. дис... к.е.н.: 08.00.03 - Економіка та управління національним господарством. Полтава, 2013. 20 с.

13. Кальченко О.М. Інноваційно-інвестиційний механізм підвищення ефективності підприємств туристичної галузі: автореф. дис... к.е.н.: 08.00.04 - Економіка та управління підприємствами. Полтава, 2012. 20 с

14. Кейван О.І. Прогнозування попиту на послуги туристичних підприємств: автореф. дис... к.е.н.: 08.00.04 - Економіка та управління підприємствами. Херсон, 2012. 20 с.

15. Литвинова О.В. Стратегія розвитку сталого туризму в Україні: автореф. дис... к.е.н.: 08.00.03 - Економіка та управління національним господарством. Донецьк, 2013. 19 с

16. Ткаченко Т.І., Мельниченко С.В., Бойко М.Г. та ін. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу: монографія / За заг. ред. А.А. Мазаракі. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 596 с.

17. [Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. 2-ге вид., випр. та допов. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. 463 с..](#)

18. Стеченко Д.М., Безуглий І.В., Турло Н.П., Мархонос С.М. Управління регіональним розвитком туризму: навч. посіб. / За ред. Д.М. Стеченка. К.: Знання, 2012. 455 с.

19. Матеріали Міністерства закордонних справ України про підсумки роботи Третього круглого столу міністрів культури країн – членів ЮНЕСКО від 27 вересня 2002 р. – № 203/13–2254 або <http://www.unesco.org> (дата звернення 17.06.2024)

20. Європейська культурна Конвенція : за станом на 19 груд. 1954 р. / Рада Європи // Україна в міжнародно-правових відносинах / НАН України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ; [відп. ред. Ю. С. Шемшученко, В.І.Акуленко ; упоряд. В. І. Акуленко]. – К.: Юрінком, 1996. – Кн. 2 : Правова охорона культурних цінностей. – С. 295–298. (дата звернення 17.06.2024)

21. Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи : за станом на 03 жовт. 1985 р. / Рада Європи // Україна в міжнародно-правових відносинах / НАН України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ; [відп. ред. Ю.С.Шемшученко, В. І. Акуленко ; упоряд. В. І. Акуленко]. – К.: Юрінком, 1996. – Кн. 2 : Правова охорона культурних цінностей. – С. 321–331. (дата звернення 17.06.2024)

22. Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини : за станом на 06 трав. 1969 р. / Рада Європи // Україна в міжнародно-правових відносинах / НАН України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ; [відп. ред. : Ю. С. Шемшученко, В. І. Акуленко; упоряд. В. І. Акуленко]. – К.: Юрінком, 1996. – Кн. 2 : Правова охорона культурних цінностей. – С. 298– 304. (дата звернення 17.06.2024)

23. Європейська Культурна Конвенція : за станом на 19 груд. 1954 р. / Рада Європи // Україна в міжнародно-правових відносинах / НАН України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ; [відп. ред. : Ю. С. Шемшученко, В. І. Акуленко ; упоряд. В. І. Акуленко]. – К.: Юрінком, 1996. – Кн. 2 : Правова охорона культурних цінностей. – С. 295–298. (дата звернення 17.06.2024)

24. Європейська Конвенція про правопорушення щодо культурних цінностей: за станом на 23 черв. 1985 р. / Рада Європи // Україна в міжнародно-правових відносинах / НАН України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; [відп. ред.: Ю. С. Шемшученко, В. І. Акуленко; упоряд. В. І. Акуленко]. – К.: Юрінком, 1996. – Кн. 2: Правова охорона культурних цінностей. – С. 304–321. (дата звернення 17.06.2024)

25. Європейська ландшафтна Конвенція: за станом на 20 жовт. 2000 р. / Рада Європи // Правова охорона культурної спадщини: зб. док. / Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури; Центр пам'яткознавства НАН України та УТОПІК; [авт.- упоряд. М. Є. Левада]. – К.: ХІК, 2006. – С. 47–54. (дата звернення 17.06.2024)

26. Акуленко В. І., Шемшученко Ю. С. Культурна спадщина / В. І. Акуленко, Ю. С. Шемшученко // Юридична енциклопедія. – К.: Укр. енциклопедія, 2001. – Т. 3. – С. 434.
27. Куленко В. І. Магазинщикова І. П., Моздир М. І., Тарасенко О. О. Культурна спадщина людства: збереження та використання – Львів: Світ, 2002. – С. 10.
28. Максимов В. В. Правова охорона культурних цінностей у конвенціях ЮНЕСКО: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / В. В. Максимов. – К., 1997. – С. 112
29. . Опалько Ю. В. Збереження історико-культурної спадщини в сучасній Україні: проблеми та перспективи / Ю. В. Опалько // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1 (2). – С. 84.
30. Горбик В. О Денисенко Г. Г. Проблеми дослідження і збереження пам'яток історії та культури в Україні / В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко // Український історичний журнал. – 2004. – № 2. – С. 133-134.
31. Про Положення про Міністерство культури України: Указ Президента України від 6.04.2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Ст. 1226. (дата звернення 17.06.2024)
32. Tsviliy, S.M., Ogloblina, V.O., Demko, V.S., Pavliuk, A.A., & Pisetskyi, M.M. (2023). POTENTIAL OF INTERNATIONAL COOPERATION OF UKRAINE IN THE GEOECONOMIC SPACE OF THE TOURIST INDUSTRY. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 49(3), 946–961.
33. Демко В.С. Свиноус І.В. Макроекономічний аналіз туристичного потенціалу України в міжнародному співробітництві. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки) / За ред. Т.І. Яворської Запоріжжя: Друкарня ТДАТУ, 2023. – № 3 (49) – 152 с.
34. Демко В.С. Свиноус І.В. Потенціал міжнародного співробітництва України в геоелементному просторі туристичної галузі. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра

Моторного (економічні науки) / За ред. Т.І. Яворської Запоріжжя: Друкарня ТДАТУ, 2023. – No 2 (48) – 152 с.

35. Наконечна Ю.В. Культурний обмін та сталий розвиток: синергія для успішного туризму. XI Всеукраїнська науково-технічна конференція здобувачів вищої освіти ТДАТУ. Факультет економіки та бізнесу : матеріали XI Всеукр. наук.- техн. конф., 01-12 квітня 2024 р. Запоріжжя: ТДАТУ, 2024. С. 269. С. 99-102

36. Офіційний сайт Державного агентства розвитку туризму України (ДАРТ) URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення 17.06.2024)

37. Павліха Наталія. Сталий розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України [Текст] : монографія / Наталія Володимирівна Павліха, Ірина Олександрівна Цимбалюк, Анастасія Юріївна Савчук. – Луцьк : Вежа-Друк, 2022.

38. Манільська декларація зі світового туризму. - Madrid: WTO, 1980. URL: <https://www.univeur.org/cuebc/downloads/PDF%20carte/65.%20Manila.PDF> (дата звернення 17.06.2024)

39. Братюк В. П. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності. – 2014 URL: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1572/1/%D0%91%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%8E%D0%BA-77-83%20%282%29%20%281%29.pdf>

40. Гучок К. В. Культурний обмін у сучасному світі: особливості та проблеми //Феномен бібліотек в сучасному світі. – 2021. – С. 83.

Аналіз туристичних магнітів за регіонами

№	Регіон	Перелік туристичних магнітів
Центральна Україна		
1	Вінницька область	Лядівський Свято-Усікновенський скельний чоловічий монастир XI ст. Черепашинецький кар'єр Вінницький фонтан Roshen Національний музей-садиба М.І. Пирогова Палац Потоцьких Державний історико-культурний заповідник «Буша»
2	Дніпропетровська область	Петриківський музей етнографії Токівський водоспад Вільногірський кар'єр («Дніпровські мальдіви») КЗК «Палац культури» м. Жовті Води Кар'єр Південного гірничо-збагачувального комбінату (ПГЗК) Свято-Троїцький Кафедральний собор
3	Кіровоградська область	Заповідник-музей І.К. Тобілевича (Карпенка-Карого) «Хутір Надія» Музей ракетних військ стратегічного призначення Театр корифеїв Озеро Берестувате (Чорне) Урочище «Каскади» Геометричний центр України Етнолабораторія «Баба Єлька» Комплекс об'єктів Світловодщини (Кременчуцька ГЕС, Яхт клуб «Кристал», Блакитне озеро)
4	Полтавська область	Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського Кругла площа Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви» Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному Національний музей-заповідник М.В. Гоголя Містечко Решетилівка
5	Черкаська область	Національний дендропарк «Софіївка» і м. Умань Урочище «Холодний Яр» Шевченківський національний заповідник Державний історико-культурний заповідник «Трипільська культура» Буцький каньйон Географічний центр України
Західна Україна		
6	Волинська область	Озеро Світязь

		<p>Національний природний парк «Прип'ять-Стохід» Державний історико-культурний заповідник «Стародавній Володимир» Історико-культурний заповідник «Старий Луцьк» Олицький замок Берестечко</p>
7	Івано-Франківська область	<p>«Скелі Довбуша» (с. Бубнище) Центр спадщини Вигодської вузькоколійки Карпатський трамвай Гошівський монастир НЗ «Давній Галич» Яремче і водоспад Пробій Коломия і Музей Писанки Центр карпатської культури (м. Косів) і НПП Гуцульщина Дністровський каньйон Манявський скит і Манявський водоспад Івано-Франківськ</p>
8	Зкарпатська область	<p>Ужгородський замок Термальні джерела Берегівщини Замок «Паланок» Фортеця «Сент-Міклош» Замок графів Шенборнів Мінеральні води м. Свалява Водоспад Шипіт Озеро Липовецьке Морське око НПП «Синевир» НПП «Ужанський» Полонина Боржава Карпатський біосферний заповідник</p>
9	Львівська область	<p>Олеський замок Підгорецький замок Золочівський замок Свірзький замок Курорт Трускавець Історико-культурний заповідник «Тустань» Курорт Моршин НПП «Сколівські Beskidi» Славське</p>
10	Рівненська область	<p>Базальтові стовпи Клевань (тунель кохання) Національний історико-меморіальний заповідник «Поле берестецької битви» Тараканівський форт Дубенський замок Рівненський обласний краєзнавчий музей Острозький замок Нобельський національний природний парк</p>
11	Тернопільська область	Місто Кременець

		Збаразький замок Плебанівський віадук на Теробовлянщині Бучацька ратуша Печера «Вертеба» Панорама м. Заліщики (Дністровський каньйон) Джуринський водоспад
12	Хмельницька область	Сатанівський замок Кам'янець-Подільський Бакота Національний природний парк «Подільські Товтри» Фортеця в смт Меджибіж
13	Чернівецька область	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича Станція Памір Село Біла Криниця Хотинська фортеця Шишкові пагорби Галицький монастир Протяті камені
Південь України		
14	Запорізька область	Національний заповідник «Хортиця» КЗ «Запорізький обласний краєзнавчий музей» Запорізької обласної ради «Кам'янське городище —столиця Скіфського царства IV-III ст. до н.е.» Історико-архітектурний музей-заповідник «Садиба Попова» Національний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила»
15	Миколаївська область	Актовський каньйон Трикратський ліс Озеро Баластне Ольвія НПП «Бузький Гард» Мигія Національний природний парк "Білобережжя Святослава" Кінбурнська коса
16	Одеська область	Історичний центр Одеси Нижньодністровський національний природний парк Аккерманська (Білгород-Дністровська) фортеця Дорога вина і смаку Дунайський біосферний заповідник та м. Вилкове
17	Херсонська область	Балки Байдиha Олешківські піски Нова Каховка Біосферний заповідник «Асканія-Нова» Острів Джарилгач Рожева затока Сиваш

		Генічеськ Чорнобаївка
18	АРК КРИМ	Ластівчине гніздо Гора Ай-Петрі Херсонес Таврійський Генуезька фортеця Фортеця «Керч» Форт Тотлебен
Північ України		
19	Житомирська область	«Кам'яне село» Парк «Древлянський» Національний музей космонавтики ім. С.П. Корольова Замок-музей «Радомисль» Турчинівка Історичний комплекс «Кляштор Босих Кармелітів»
20	Київська область	Чорнобильська зона Національний парк «Межигір'я» Собор Софія Київська Києво-Печерська Лавра Батьківщина-мати «Національний музей народної архітектури та побуту України» Стародавній Київ у парку «Київська Русь» Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав» Державний дендрологічний парк «Олександрія»
21	Сумська область	Деснянсько-Старогутський національний природний парк Поле Конотопської битви Шелехівське озеро Державний історико-культурний заповідник «Посулля» Троїцький собор в м. Суми Гетьманський національний природний парк
22	Чернігівська область	Новгород-Сіверський історико-культурний музей-заповідник «Слово о полку Ігоревім» Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній» Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця» Національний історико-культурний заповідник «Качанівка» Парк природи «Беремицьке», Міжрічинський регіональний ландшафтний парк
Схід України		
23	Донецька область	Національний природний парк «Святі гори» Крейдяні скелі Білокузьминівки Соляні шахти Соледару Заповідник «Кам'яні могили» Ландшафтний парк «Клебан-Бик»

		Маріуполь
24	Луганська область	«Воронцове поле» Природно-заповідний фонд Кремінщини Геологічний пам'ятник природи «Баранячі лоби» Деркульський кінний завод Луганський обласний Козачий кінний театр
25	Харківська область	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Наталіївка» «Співочі тераси» Шарівський палацово-парковий комплекс «Садиба» «Фельдман Екопарк» Центральний парк культури та відпочинку Кицівська пустеля Національний природний парк «Дворічанський» Національний літературно-меморіальний музей Г.С. Сковороди

Джерело: сформовано автором на основі [36]